

Лъэужь нэху **КЪЫТХУЭЗЫГЪЭН**а

2-нэ нап.

«ІуэрыІуатэ «СТНБУТХП СШЫД -

3-нэ нап**.**)

Уи хъуэпсанІэхэр ирехъу нахуапІэ

3-нэ нап.

Владимир УФ-м и президент хэ-

хыныгъэхэм зэрыхэтынум теухуа-

папщіэ зэхуихьэса іэщіэдзыр хуэ-

дипщікіэ нэхъыбэщ законымкіэ

къэгъэлъэгъуа бжыгъэм нэхърэ.

УРЫСЕЙМ И

ПРЕЗИДЕНТ

ХЭХЫНЫГЪЭХЭР

Спорт хъыбархэр

4-нэ нап.

Nº7 (24.601)

2024 гъэм щІышылэм (январым) и 23, гъубж

Тхьэмахуэм щэ къыдокІ

И уасэр зы тумэнщ

КъБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Іуэхущіапіэм къызэритамкіэ

Жыджэру зэдогуашэ

Ставрополь крайм и губернатор Владимиров Владимир мы махуэхэм Налшык лэжьыгъэ ІуэхукІэ къэкІуащ. Ар къалащхьэм щыхуэзащ КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек. Щіыналъэхэм я унафэщіхэр тепсэльыхьащ адэкіэ зэрызэдэлэжьэну шіыкіэхэм.

МЭКЪУМЭШ-промышленнэ ІэнатІэмрэ туризмэмрэ щекіуэкі лэжьыгъэхэмкіэ куэду зэпыщІащ Ставрополь краймрэ Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ. ХадэхэкІым, пхъэщхьэмыщхьэм, жылапхъэхэр гъэхьэзырыным епха унэтІыныгъэхэм щекІуэкІ Іуэху зехьэкіэ мардэхэмкіэ дапщэщи жыджэру зэдогуашэ щІыпІэхэр. ЗэІущІэм зэрыщыжаlамкіэ, апхуэдэ зэпыщіэныгъэхэр дяпэкІи ефіэкіуэнущ.

- КъинэмыщІауэ, гулъытэ хэха зыхуэтщІа Іуэхугъуэхэм хохьэ егъэджэныгъэ, щіалэгъуалэ проектхэр гъэзэщІэным щыщхэр. Абыхэм я нэхъыбапІэр Псыхуабэ дэт «Мэшыкъуэ» егъэджэныгъэ центрым щедгъэкІуэкІынущ, - жиІащ КІуэкІуэ Казбек, зэlущІэм тепсэлъыхьу. - Ди къэралым и Президент Путин Владимир унафэ зэрищіамкіэ, а центрыр хъунущ щіалэгъуалэм Іэщіагъэ егъэгъуэтынымкіэ унэтакіуэхэм лэжьыгъэ щызэфіах іуэхущіа-

Владимиров Владимиррэ Кіуэкіуэ Казбекрэ апхуэдэу тепсэлъыхьащ зи пашэ щІыналъэхэр КИФЩІ-м щекІуэкІыну Кавказ инвестицэ форум иным зэрыхэтынум. Ар Минводы къалэм накъыгъэ мазэм и кІэм къыщызэрагъэпэщынущ.

Шэджэмдэсхэр къикІуэтынукъым

гъэм къапэщылъ къалэнхэмрэ тепсэ- хьэсыпіэхэр щызэрагъэпэщыжащ, щіыпіэ лъыхьын мурадкІэ КъБР-м и Ізтащхьэ бюджетым къыхэкІыу Шэджэм Ищхъэрэм Кіуэкіуэ Казбек Шэджэм муниципальнэ псы щызэбгрызыш бжьамийхэр зыхуей щІыналъэм и администрацэм и унафэщІ Борсэ Юрэ хуэзащ.

РЕСПУБЛИКЭМ хэт адрей щІыналъэхэми ещхьу, мыхьэнэ нэхъ зрат лэжьыгъэу Шэджэм щІыналъэм щрагъэкІуэкІыр дзэ Іуэху хэхам хэт зауэл|хэмрэ абыхэм я унагъуэхэмрэ зэрызыщІагъакъуэрщ. ЗауэлІхэр здэщыіэ щіыпіэхэм щіэх-щіэхыу ягъакіуэ псапэхуэщІэу зэхуахьэса хьэпшыпхэмрэ ерыскъымрэ зэрылъ хьэлъэзешэ машинэхэр.

ЩІыналъэм и экономикэм узыщыгуфІыкІыпхъэу къыхэхъуахэм язщ Кавказ Ищхъэрэм нэхъ ину ит хуабэщ комплекс къызэрыщызэlухар, абы хадэхэкІхэр щагъэкІынущ. Лэжьыгъэм ирахьэлІэну инвестицэхэр сом меларди 9-м нос, лэжьапІэ 460-рэ къызэрагъэпэщакіэщ. Лэжьэн щіэзыдзэжа Шэджэм абдж заводым къудамэщіэ щаутіыпщащ, медицинэ мурадкіэ къагъэщхьэпэну абджхэкІхэр къыщІигъэкІыну, къэралыр зыхъумэжын ІуэхукІэ зыхуэныкъуэ Іэмэпсымэхэри хиубыдэнущ абы щащі абджхэм. Лэжьыгъэр абдж зэмыфэгъухэр къыщІагъэкІынымкІэ яублэну я мурадщ, абы и фіыгъэкіэ Іэнатіэщіэу 240-рэ къыхэхъуэнущ.

«Псы къабзэ» къэрал проектым ипкъ ит-

Илъэс блэкІам къехъуліахэмрэ 2024 кіэ, Нартанрэ Лашынкъейрэ псы зэхуэхуагъэзащ. Шэджэм - Булунгу гъуэгур зэіузэпэщ ящі, ар лэжьыгъэшхуэ зэхьэліапхъэхэм хеубыдэ. Ахэр щрагъэкІуэкІ псыежэхым и лъабжьэм, иджырей Іэмэпсымэхэр къагъэшхьэпэу.

Еджакіуэ 800-м нэс зыщіэхуэну школ хъумэн» проектымкІэ къуажэ амбулатонэхъыщхьэм и сымаджэхэм щеГэзэ корпусымрэ зэіузэпэш яшіынуш.

Илъэс блэкіам Шэджэм щіыналъэр къалэхэр псэупіэ тынш щіынымкіэ урысейпсо зэхьэзэхуэм щытекlуащ, «Шэджэм: ипэкlэ докІуатэ» проектыр игъэхьэзыра нэужь. КъызэщІзубыдауэ щІыпІэр егъэфІэкІуэным хеубыдэ сымаджэщым и пщантіэр зэічзэпэщ щІынри. Лэжьыгъэхэр мыгувэу яублэнущ. Шэджэмдэсхэм иджы зыхуагъэхьэзыр Урысейм ухуэныгъэ ІуэхухэмкІэ и министерствэм иригъэкІуэкІыну зэпеуэм зэ-

щаухуэ Шэджэм. Къалэм щаутІыпщащ спорт джэгупіэ «Іущрэ» лъакъуэрыгъажэ къэжыхынПэрэ. Щхьэлыкъуэ щаухуэ спорт лІэужьыгъуэ куэдым зыщыхуэбгъасэ хъуну зал. Иужьрей илъэс 65-м къриубыдэу иджы япэу къызыхуэтыншэу зэрагъэпэщыжащ Лашынкъей дэт школ №1-р. «Узыншагъэр риплірэ Шэджэм щіынальэм и сымаджэщ

рыхэтынум.

ЗэхъуэкІыныгъэ куэд къапэщылъщ

КъБР-м и Ізтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек жащ. Республикэм и бюджетым къыхэкіыу, Іуащхьэмахуэ щІыналъэм и админист- фэтэр куэду зэхэту Тырныауз дэт унэ 15-м рацэм и унафэщ Соттаев Къурмэн лэжьыгъэ ІуэхукІэ хуэзащ. Ахэр тепсэлъыхьащ УФ-м экономикэ зыужьыныгъэмкІэ нист хэщІапІэм хуэкІуэ гъуэгухэр зыхуей и министерствэм иджыблагъэ щекlуэкla хуагъэзащ. зэіущіэм ипкъ иткіэ щіыналъэм дяпэкіэ зэрызиужьыпхъэм.

ІУАЩХЬЭМАХУЭ щІыналъэм дызэрыт зэманым щылажьэ проектхэм мыхьэнэшхуэ нэхъ зијэу яхэтыр Тырныауз деж щіым хъугъуэфІыгъуэхэр къыщыщІахыу зэрызэтраублэжырщ, абы бгъэдыхьэ гъуэгухэр пхашакіэщ, дяпэкіэ Іуащхьэмахуэ лъапэм и инфраструктурэм зрагъэужьынущ, абы хеубыдэ «Іуащхьэмахуэ» турист хэщІапІэр яухуэну зэрамурадри. Гипс къыщыщІах «Гипсолит» ІуэхущІапІэм лэжьэн щІидзэжри, цІыху 300-м ІэнатІэ ягъуэтащ.

Іуащхьэмахуэ щіыналъэм хиубыдэ къуажэхэм я инфраструктурэр къэгъэщ ІэрэщІэжыныр. «Псы къабзэ» къэрал проектым ипкъ иткіэ, Былым псы къыщіэшыпіэ, псы итыпізу тіу, псы зэбгрышыпіз щаухуащ. Азаурэ Іуащхьэмахуэ жылэмрэ я зэхуакум дэт псы ижыпІэр зэрагъэпэщы-

лифтхэр щахъуэжащ. Бахъсэн Ипщэ, Іуащхьэмахуэ жылэхэм, «Жантыгъуэн» альпи-

ЩІыналъэм зэіузэпэщ щащіыжащ егъэджэныгъэм епха ТуэхущТапТи 4: Тырныауз, Былым, Нейтринэ, Іуащхьэмахуэ дэтхэр. Къинэмыщіауэ, щіыналъэм и къалащхьэм дэт, Кулиев Къайсын и цІэр зезыхьэ ЩэнхабзэмкІэ уардэунэр зэрахьащ, Молодёжный уэрамдэкІыр зэрагъэпэщыжащ.

ЦІыхухэм япэ медицинэ дэІэпыкъуныгъэ щагъуэт ІуэхущІапІэхэр зэрызэрагъэпэщыж программэм ипкъ иткІэ Іуашхьэмауэ жылэм амбулаторэщ э къыщызэ уахынущ. Ардыдэм щаухуэнущ цІыху 300 зыщІэхуэну щэнхабзэмкіэ унэрэ спорт зэмыліэужьыгъуэхэм зыщыхуэбгъэсэфыну комплексрэ. Гулъытэ зыхуэфащэ лъэныкъуэхэм язщ Лэжьыгъэ псори илъэсым и кlэм зэфlагъэкІынуш.

Дызытехьа илъэсым щІыналъэм модуль библиотекэхэр къыщызэТуахыну я мурадщ егъэджэныгъэмрэ щэнхабзэмрэ епха ІуэхущІапІэхэри Кенделен дэт поликлиникэмрэ амбулаторэмри зэlузэпэщ ящlынущ, инфрастурктурэми елэжьынущ.

ЛъэІухэр ягъэзащІэ

КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек щэбэт кІуам яхуэзащ зи щхьэ ІуэхукІэ зыкъыхуэзыгъэзахэм. УнафэщІым деж къеблэгъахэр нэхъыбэу зыгъэп ейтейр псэупіэ-коммунальнэ Іэнатіэм, ціыху куэд щызэхуэс щІыпіэхэр зэіузэпэш шІыным, гъуэгухэр зыхуей хуэгъэзэным, къат куэду зэтет унэхэр къэгъэщІэрэщІэным епха

«ЦІЫХУХЭМ я гуныкъуэгъуэ псоми делэжьынущ. Апхуэдэу ди дэ-Іэпыкъуэгъу хуэныкъуэу къэкІуащ сабииплым я анэр. Щытыкіэ гугъу зэрихуам къыхэкіыу, и псэукіэр зэіузэпэщ щіынымкіэ къыдэлъэ-Іуауэ аращи, зыхуэныкъуэ псори хуэтщІэнущ», - щетх КІуэкІуэ Казбек и телеграм-каналым.

«Урысейм щащащ» фестиваль-жармыкІэр Китайм и илъэсыщіэ махуэшхуэхэм. щІышылэм и 27-м шегъэжьауэ мазаем и 5 пшІондэ. а къэралым щекіуэкіынущ. Ляонин къалэм къыщызэрегъэпэш жармыкіэм нэхъыбэу шагъэлъэгъуэнур ди къэралым щащіа ерыскъыхэкІхэмрэ шхыныгъуэ зэмылі эужьыг ъуэхэмрэщ.

УРЫСЕЙ экспорт центрым, Урысей экспортерхэм защІэгъэкъуэнымкіэ къэрал институтым. Урысейм и Правительствэмрэ Ляонин хэгъэгум и Шыхубэ Правительстяпэу къызэрагъэпэщ Іуэхум къриубыдэу цІыху мелуни 3-м пщІэр щІигъу жармыкІэм къекІуэлІэну хуагъэфащэ къызэгъэпэшакІуэхэм

Урысейм и мэкъумэш ІэнатІэм лъэ быдэкІэ нэхъ щыува компаниехэрщ псом япэу гъэлъэгъуэныгъэм ирагъэблэгъар. Ахэр: «Мираторг», «Черкизово», «Эфко», «Балтика», «МАКФА», «Союзпищепром», «Объединенные кондитеры». «Славянка», «Русский краб», «СЗРК», «Эконива», «Комос», «БРПИ», «Дядя Ваня», «АБИ

Продакт», нэгъуэщІхэри. Китайхэм я илъэсыщІэ Іэнэм трагъэувэну, жармыкІэм къыщащэху хъунущ фо, морожнэ, кlэнфет, вафлъэ, нэгъуэщI ІэфІыкІэ зэмынартыхум лІэужьыгъуэхэр, къыхэщінкіа іэфіхэр, квас, печенье, мэрзей, торт, нэгъуэщІхэри. Урысейм ищэр Китайм и электроннэ ІэмалхэмкІэ къэпщэхъу хъун хуэ-

Лъэпкъ проектхэмрэ къэрал программэхэмрэ я фІыгъэкІэ, мы илъэсхэм унагъуэхэмрэ сабийхэмрэ хуабжьу защІегъакъуэ къэралым. Блэкla илъэсым a Іуэхур зэпымыууэ екіуэкіащ. Илъэс псом и кіуэцікіэ компенсацэхэр, сабий пособиехэр, субсидиехэр, мазэ къэс ят ахъшэр хуагъэкіуащ хэкіуэтахэмрэ, зыхуей псори абы хуэныкъуэхэм. Апхуэдэ занщіэу щызэфіагъэкі абы. цІыхуў республикэм исщ мин 265-рэ.

САБИЙМ щхьэкІэ ират ахъшэр абы и ныбжым, уна- илъэсым къриубыдэу цІыху гъуэр зыхуэныкъуэм, цІыкІу мин 40-м Іуэхутхьэбзэ щыдапщэ яІэми елъытащ. Ап- хуащІэ. хуэдэ пособие мазэ къэс иратащ сабий мини 150-м. рал, щІыналъэ Іуэхутхьэб-Сабий зэрыс унагъуэхэм зэхэр цІыхухэм яхуэщІэнымхуаутІыпща ахъшэр сом мелард 30-рэ мелуани 147-рэ портали къызэрызэlуахам. мин 842-рэ мэхъу.

Зи гугъу тщІы мылъкум анэм и ахъшэр хэткъым. щІыналъэм щылажьэ порта-Къэбгъэлъагъуэмэ, сабий зэ- лым цІыху куэдым къахуэрыс унагъуэхэм ядэІэпыкъу- сэбэп Іуэхутхьэбзэ 87-р электныр, къэралым, республикэм рон Іэмалым хуагъэкІуауэ щрагъэжьащ 2017 гъэм. А шолажьэ. Апхуэдэ щ ык і экі э, илъэсым республикэм ахъ- къэрал къулыкъущапіэхэм шэу щатар сом мелуни 100 щахъумэ хъыбархэмрэ щакъудейщ. Иджы а дэlэпы- щlэ lуэхутхьэбзэхэмрэ зыуэ къуныгъэр хуэдэ 300-кІэ хэ-

Мыпхуэдэ лэжьыгъэр тын- нэхъ тынш ищІащ. Зыуэ щыт шу щызэфіагъэкі къэрал къэрал порталым нобэкіэ ІуэхущІапІэхэм. Къэралым и цІыху мин 800-м зыщрагъэтдэІэпыкъуныгъэ хуэныкъуэ хащ. жылагъуэм, псом япэ ныкъуэдыкъуэхэмрэ зи ныбжь

ПУТИНЫМ и хэхакіуэ штабым и Слуцкий Леонид, Харитонов Ни- пщІондэ. унафэщіхэм ящыщ Машков Вла- колай, Даванков Владислав сымэ. димир нэхъ ипэкіэ къыхигъэщауэ Ахэр парламентым и партхэм я Урысейм къыщыщагъэкіхэр Китайм щагъэлъэгъцэнущ

пэкІэ а къэралым и лъэпкъ тыкуэнхэм щащэнур мин зыбжанэм щІигъуащ.

«Урысейм щащІащ» фестиваль-жармыкІэр Урысеймрэ Китаймрэ я экономикэ зэпыщІэныгъэм нэхъри зевэмрэ я щІэгъэкъуэну иджы зыгъэужьыну лъэбакъуэщ. Ди компание лъэрызехьэхэм Урысей Федерацэм щыщу къыщІагъэкІхэмрэ ящІхэмрэ Іуэхущіапіэ 70-м щійгъу хэты- китайхэм ирагъэлъагъуну, нущ, хьэпшып, шхыныгъуэ зэгурыlуэныгъэхэр дащіыну ліэужьыгъуэу 1400-рэ утыку Іэмал яіэнущ, апхуэдэуи дукърахьэнущ. А тхьэмахуэм нейпсо утыкум Урысейм и щигъэбыдэнымкІэ ІэмалыфІщ кърахьэжьа Іуэхур, - жиІащ Урысей экспорт центрым и генеральнэ унафэщ Никишинэ Веро-

> Псом нэхърэ нэхъыщхьэр компаниехэм ягъэпэжын зэрыхуейрщ зи жьауэ щІэт брендыр - «Урысейм ща-

щІащ» Фестиваль-жармыкІэм сабийхэми, балигъхэми папщІэ мастер-классхэр щагъэлъэгъуэнущ. Абы къищынэмыщіауэ, урысей къэфакіуэхэм, уэрэджы ак куэхэм зыкъыщагъэлъагъуэ утыку щыІэнущ, урыс хабзэр, шыфэлІыфэр, хьэлыр, теплъэр зыхэплъагъуэ хьэпшыпхэмкІэ гъэщІэрэщіа сурэт зытрегъэхыпіэ

яузэдынущ. нэгъуэщі Іуэхухэмкіи защіегъакъуэ хамэ къэрал рыдэу зэтраублащ. «Урысейм нокхэм хыхьэн папщІэ, абы щащіащ» брендым щіэту дя- хэтщ «Дунейпсо кооперацэм-

Хуэдэ 300-кІэ

Къапщтэмэ, апхуэдэ социа-

льнэ Іуэхухэр щызэфlахыу Къэбэрдей-Балъкъэрым

ІуэхущІапІи 9 итщ. Абыхэм зы

И гугъу пшІыну игъуэш къэ-

кІэ Къэрал Іуэхутхьэбзэхэм я

«Цифровая трансформация»

лъэпкъ Іуэхум ипкъ иткІэ,

щыт порталым щызэпащІащ.

Абы, шэч хэмылъу, Іуэхур

ШЫПШ Даянэ.

хъуащ.

рэ экспортымрэ» лъэпкъ проектри.

ІэшІагъэлІхэм зэрыжаІэмкІэ. Экспортыр дэІыгъынымкІэ лъэпкъ проектыр 2030 гъэ пшІондэ ягъэкІуэтэнуш.

Дыщыгугъынщ абы и фІыгъэкІэ Урысей Федерацэм и хэгъэгүхэр зэгүхьэүрэ федеральнэ щІыналъэхэм къышышІагъэкІ, шашІ, шагъэкІхэр зыщІагъэувэ брендхэр дяпэкіэ къэрал кіуэці. къзрал шлыб сатум пъз бы дэкіэ щыувыну. Фигу къэдгъэкІыжынщи, дэри диІэщ «Кавказым шашІащ» урысей Урысей экспорт центрым маркэр. Ар Кавказ Ищхъэрэм компание псоми мылъкук и и ерыскъыхэмрэ хьэпшыпэмрэ я фіагъым и дамыгъэш икІи ди шІыналъэм шылажьэ хьэрычэтыщІэхэм я дежкІэ сэбэпышхуэщ.

Урысейм иІэщ «Удмуртием шашаш», «Юграм шашаш», «Алтайм шашІаш». «Кавказым шашІаш» маркэхэр. А хьэпшыпхэм е ерыскъыхэм я сертификатыр «Роскачество»-м къариту аращ икІи ар фіагъым и шэсыпіэ нэс

«Кавказыр игъашІэ лъандара и ерыскъыхамкіа и хьэщіэ егъэблэгъэкіэмрэ гъэхьэшіэкіэмкіэ цІэрыІуэщ. Иджыпстуи шхыныгъуэфІхэр, псы зэмылІэужьыгъуэхэр къышышІагъэкІ. А псори экологие и лъэныкъуэкІэ зыхуэдэ щымыІэу къабзэщ. Ди ерыскъыхэкІхэр. щіыкіэкіэ, ди хьэрычэты- къахуэмыхъуу щІэхэм дадэІэпыкъунущ», -

ІэщІэдзхэр зэхуахьэс

мелуани 3 зэхуахьэсыну зэрыхуагъэфащэр.

Законым къызэрыщыгъэлъэгъуамкІэ, хэхыныгъэхэм хэтыну езыр-езыру зыкъэзыгъэлъагъуэхэм УФ-м и ХэхакІуэ комиссэ нэхъыщхьэм Іэрагъэхьэн хуей ІэщІэдзыр мин 300 мынэхъ мащІэу щытыпхъэщ.

ФедерацэмкІэ Советым прези-Къэралым и Іэтащхьэ Путин дент хэхыныгъэхэр триухуащ 2024 гъэм гъатхэпэм и 17-м. ІэІэтыр махуищкіэ екіуэкіынущ: гъатхэпэм и 15, 16, 17-хэм. уэ и Іуэхур къызэрыдаІыгъым

> Мы зэманым къэралым и Іэтащхьэ хъуным цІыху 11 щІобэн. Иджыпсту УФ-м и ХэхакІуэ комиссэ хэр къыхэтхыкІыныр ЦИК-м зэнэхъыщхьэм кандидатищ итхащ -

щытащ кандидатым папщіэ іэщіэдз ліыкіуэу щытщи, кандидату зыкъагъэлъэгъуэн щхьэкІэ я Іуэхур къызэрыдаlыгъым теухуауэ ц!ыхухэм я ІэшІэдзхэр яІэн хуейкъым.

Парламентым хэмыт политикэ партхэм щыщхэм - Малинкович Сергей, Надеждин Борис, Богданов Андрей, Бабурин Сергей, Свиридовэ Иринэ сымэ - щІышылэм и 31 пшІондэ ІэшІэдз мини 100-м нэс къагъэлъэгъуэн хуейщ.

Езыр-езыру зыкъэзыгъэлъагъуэхэм - Путин Владимир, Русских Радэ, Баташев Анатолий сымэ - ЦИК-м ІэщІэдз мин 300 мынэхъ мащІэ ирагъэхьын хуейщ. Президент хэхыныгъэхэм хэтынуфІигъэкІын хуейщ мазаем и 10

КЪАНЩАУЭ Мэлычыпхъу.

жеІэ «Кавказ.РФ»-м и генеральнэ унафэщІ Юмшанов Андрей.

Кавказым къыщыщІагъэкІхэр псори ерыскъы хьэлэлщ икІи «щхъуантІэщ» - экологие и лъэныкъуэкІэ къабзэщ. Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ шІыналъэм апхуэдэ ерыскъыхэкІ къыщІэзыгъэкІ, мы маркэр къэзыщта ІуэхущІапІитху итщ, щыр - Ставрополь, тІур Къэбэрдей-Балъкъэрым щолажьэ. Ахэр махуэ къэс нэхъыбэ мэхъу. Абыхэм я нэхъыбэр ерыскъы къыщІэзыгъэкІхэращ, ауэ узыншагъэр хъумэн ІэнатІэм епхахэри яхэтщ.

«Кавказым щащІащ» дамыгъэр зытетыр нэхъыфlу яшэнымкіэ «Роскачество»-р дэІэпыкъуэгъу мэхъу. Абы нэмыщІу, а дамыгъэр зыіэрагъэхьэну хуейуэ зи дэфтэр зытахэм я хьэрычэт Іуэхур нэхъыфІ, тынш хъунущ, къэпщытэныгъэ лей хэмыту ягъэлэжьэнуш, апхуэдэуи Урысей Федерацэм и Правительствэм и Саугъэтыр зыІэрагъэхьэнымкІэ зэпечэм хэтынч Іэмал яІэщ, жыпІэнурамэ, ІуэхушІапІэм пэжьэкІэм зезыгъэужьыну шыІэ псори къыхуогъэсэбэп.

Апхуэдэ дамыгъэ зиІэ хьэрычэтыщІэм дзыхь хуэпщІ хъунущ, апхуэдэуи гугъуехь хэмыту Урысейм и къалэшхуэхэм дэт сату щІыпІэ нэхъ инхэм я ІэрыкІыр щащэну Іэмал къарет, дунейпсо утыкухэм йохьэ.

Псоми зэращІэщи, Кавказ Ишхъэрэм ис лъэпкъхэр зэрыціэрыіуэ іэщіагъэ зырыз яІэш. ижь-ижьыж лъандэрэ пъэпкъым къыдекІуэкІыу. Мис апхуэдэ ІэпшІэлъапшІэгуапэу Урысей псом я пащхьэ хэм я ІэдакъэщІэкІхэри хабитлъхьэнущ фіагъ лъагэ зиіэ зэм къызэригъзувым тету апхуэдэ яхуэщэнущ, зыри пэрыуэгъу

НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэ

Ди къуэш республикахам

Адыгэ нысашэ джэгу

АДЫГЕЙ. Хуэдз къуажэм ЩэнхабзэмкІэ и унэм щагъэлъэгъуащ Адыгейм цІыхубэ къафэмкІэ и «Налмэс» ансамблым и «Адыгэ нысашэ джэгу» спектаклыр.

ЩЭНХАБЗЭМКІЭ министерствэм къызэритымкІэ, ар ягъэуващ Урысей Федерацэм ЩэнхабзэмкІэ и министерствэм къарита грантымкіэ, ціыхубэ гъуазджэм творческэ проектхэр щызэф эхын Туэхум хиубыдэу. Езы проектыр хуэщ ащ лъэпкъ мыинхэм я щэнхабзэр, блэкІа лІэщІыгъуэхэм къыпхаха щІэиныр хъумэным.

Спектаклым еплъахэм къыхагъэщащ къафэхэр, макъамэр, фащэ екlухэр, ар-

тистхэм я утыку итыкІэр гунэс зэращыхъуар. КъинэмыщІауэ, куэдым жаІащ а спектаклым щіалэгъуалэм и дежкіэ мыхьэнэшхүэ зэриІэр.

Министрыр арэзы тохъуэ

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. Урысей Федерацэм егъэджэныгъэмкіэ и министр Кравцов Сергейрэ КъШР-м и Іэтащхьэ Темрезов Рашидрэ щы ащ сыт и лъэныкъуэкІи зыхуей хуагъазэу къызэІуахыжа, Черкесск къалэм дэт еджапІэ №6-м. Ар школакіуэ миным хуэщіащ икіи зэманым къызэригъзувым тету сыт и лъэныкъуэкІи зэпэщщ.

КРАВЦОВ Сергей апхуэдэуи игу ирихьащ Инжыдж станицэм дэт япэ школым щрагъэкІуэкІа лэжьыгъэхэр. Фигу къэдгъэкІыжынщи, министрыр абы щыІауэ щытащ нэгъабэ и накъыгъэм. Зэгъэпэщыжыныгъэ лэжьыгъэр зэрекіуэкіым еплъа нэужь, Кравцовым абы щыгъуэ гу лъаригъэтат Хэку зауэшхуэм хэта егъэджакІуэхэмрэ еджакІуэхэмрэ я фэеплъыр зэрыт щІыпІэр зыхуей хуагъэзэну.

Фэеплъми абы къедза щІыпІэми ягъуэта зэхъуэкІыныгъэхэр зригъэлъэгъуа нэужь, министрым еджапІэми зыщиплъыхьащ. ЕджапІэр щызэрагъэпэщыжым къалъытащ школакІуэхэмрэ абыхэм я адэ-анэхэмрэ къыхалъхьа жэрдэмхэри. Арати, иджы жылэдэсхэм яІэ хъуащ иджырей зэманым сыт и лъэныкъуэкІи екіу іуэхущіапіэ.

Адыгэ Псалъэ

УЭРДОКЪУЭ Женя

adyghe@mail.ru Адыгэ Псалъэ apkbr.ru smikbr.ru

АдыгэлІ щэджащэ Къалмыкъ Юрэ къызэралъхурэ илъэс 90 ирокъу

Лъэпкъым и цІыху пэж

Хабзэ хъуащи, ди газетым мыхьэнэшхүэ ирет лъэпкъым и цІыху щэджащэхэм я гъащІэмрэ я лэжьыгъэмрэ жылагъуэм деж нэхьэсыным, ди щІыналъэм щекІуэкІ Іуэхугъуэ къызэрымыкІуэхэм яхуэфащэ гулъытэ яхуэщІыным, абыхэм ятещІыхьа номер хэхахэри игъэхьэзыру. «Адыгэ псалъэм» и щіэджыкіакіуэхэм папщіэ нобэ дгъэхьэзыращ УФ-м щІыхь зиіэ и юрист, щіэныгъэлі ціэрыіуэ, къэрал, жылагъуэ лэжьакІуэшхуэ Къалмыкъ Юрэ Хьэмзэт и къуэр (1934 - 1997) къызэралъхурэ мы мазэм илъэс 90 зэрырикъум теухуа пла-

КЪАЛМЫКЪ ЮРЭ ящыщщ Къэбэрдей-Балъкъэрым, Урысей Федерацэм я иджырей тхыдэм лъзужь ин къыщызыгъэна хэкулІхэм. Къэрал къулыкъу лъагэ, жэуаплыныгъэшхуэ зыпылъ ІэнатІэ куэдым пэрытащ Къалмыкъыр. Ар Конституцэ Зэхуэсым УФ-м и Президентым и ліыкіуэу, УФ-м и Къэрал Думэм и депутату щытащ, УФ-м ЗыхъумэжыныгъэмкІэ и Советым коррупцэм пэщІэтынымкІэ и комиссэ хэхам хэтащ, УФ-м юстицэмкІэ и министру лэжьащ. Зи къэралыр, щалъхуа щІыналъэр фІыуэ зылъагъу а хэкупсэм и къару куэд ирихвэлгащ и къопустия и къопусти и къопустия и къопустия

гухьэныгъэм - Дунейпсо Адыгэ Хасэм - и

япэ тхьэмадэу. Къалмыкъ Юрэ и гъащІэм, лэжьыгъэм, бгъэдэлъа зэфіэкі лъагэм, нэгъуэщі Іуэхугъуэхэми ятеухуа тхыгъэхэр, гукъэкІыжхэр фи пащхьэ идолъхьэ, политик Іэзэу, щІэныгъэлі щыпкъэу, адыгэлі щэджащэу щытам

Акъылым и лъапсэ

Тхыдэр зыгъэкІуатэр зэрыт иlәу къэралым и тикэмрэ къэралыр зэрыува **ціыхухэрщ. Куэд-мащіэми**, еджапіэ нэхъыщхьэхэм тхыдэ щытыкіэмрэ зэрызэдэтхэнэ зыми абы и Іыхьэ хелъхьэ, дунейм зэрытет фессорым а къэгъэшыпіэкъудеймкІэ. языныкъуэхэм я щыІэныгъэр тенджызым и зы ткіуэпсым хуэдэщ – мыхьэнэшхуэ иІэкъым. Адрейхэм я гъащіэм и дэтхэнэ архъуанэм и куупіэм. махуэри куэдым гъуазэ яхуохъу Иужьрейхэм, зи гъащіэри зи гуащіэри бэм япыщІауэ псэуахэм, ящыщщ Къалмыкъ Юрэ Хьэмзэт и къуэр.

ЩІЭНЫГЪЭЛІ Іущым, политикышхуэм икІи жылагъуэ лэжьакІуэшхуэм и щІэйн лъапІэхэм ящыщщ абы и къалэмыпэм къыпыкІа тхызэмылІэужьыгъуэхэр. Абыхэм щыгъуазэ защыхуэпщІкІэ, занщІэу зыхыбощІэ акъылышхуэмрэ гупсысэ куумрэ я лъапсэм узэрихьар. Апхуэдэщ Къалмыщызэхуихьэсыжауэ щыта зылъытэж, къэрал мылъкур «Гъащіэм и къэгъэшыпіэ- зэлъэфэліэныр зи мурад нэхэр» тхылъыр. Арзэрызэхэлъ хъыщхьэ бзаджащ э гупхэм Іыхьэхэри авторым тхуегъэ- я къарур властыр къэщтэнаlуэ: «Парламентитlым. Зы ным нэсу хузэщlамыгъэуlуэ-Правительствэм. Лъэпкъ зэщІэхъееныгъэм». Тхылъым узыІэпешэри, къыпфощ ар зэ тысыгъуэкіэ итхауэ. Ліэщіыгъуэ блэкІам и 80 гъэхэм я кІэўхым – 90 гъэхэм я пэщІэдзэм ди къэралым щекіуэкіа зэхъуэкІыныгъэхэм нэсу ущегъэгъуазэ тхылъым. Апхуэдэу хъуати, Къалмыкъыр езыр куууэ хэтащ а къэхъукъащізхэм, а лъэхъэнэм и мэмрэ. Апхуэдэ еплъыкіэтхыдэр зытхахэм езыри ща- хэм я лъабжьэр къэралым хэт шыІэу. Къэралым къыщыхъу Гуэхугъуэ нэхъыщхьэхэм я курыкупсэм «щыкІэрэхъуа» авторым зыхищащ абы и фіыпіэхэри укъэзылыпщ и ІеипІэхэри, Іэмали иІащ ахэр я щІыбкІи, я кІуэцІкІи илъагъуну, иджыну.

Къалмыкъыр зытепсэ-Гуэхугъуэхэр лъыхьыж тхылъеджэхэм иджырей ящыщ куэдым фІыуэ зэращІэжым къыхэкІыу, абыхэм яфіэхьэлэмэту зэрагъапщэ политик Іущым жиІэжхэмрэ къэхъукъащІэхэр езыхэм къазэрыщыхъуамрэ. Апхуэдэуи абыхэм я пэжыпіэр најуэкъохъу.Къинэмыщјауэ, авторым и дуней еплъыкІэр, гупсысэхэр, мурадхэр зэlухауэ къыщыгъэлъэгъуа а тхылъым Къалмыкъ Юрэ нэхъ гъунэгъуу уегъэцІыху, а адыгэл нэсым армырами хуэтщІу щыта пщІэмрэ нэ-

мысымрэ нэхъри лъагэ ещІ. И ІэдакъэщІэкІым «ГъащІэм и къэгъэшыпІэхэр» зэрэ щхьэрэ зэригъэпэщауэ, и гурыlуэрт властыр зыlэ-lуэху дэкlыу, псэукlэ зэпlэ- щlэлъхэм ирагъэкlуэкl поли-

языхэзым щылажьэ проарщхьэкіэ хэм къыщыпэплъэрт зэрыхьзэрийрэ къэхъу-къащІэ къызэрымыкІуэхэмкІэ гъэнщІа псэукІэ. Ар хэхуат къэралым щекіуэкі политикэм и

Зэ еплъыгъуэкІэ къып-

щохъу Къалмыкъыр политикэм зэрымыщІэкІэ хыхьауэ, арщхьэкіэ, укіэлъыплъыжмэ, гурыlуэгъуэ мэхъу ар езым гурэ псэкІэ къыхиха гъащІэ гъуэгуу зэрыщытыр. ЗэхъуэкІыныгъэхэм я лъэхъэнэр зыхуэныкъуэ цІыхут ар, аращ ар тхыдэм утыкум къыщІришари. Къалмыкъ Юрэ хуэдэ политик лъэщхэр а зэманым къэрал властым хэмытамэ, жылагъуэр зыхуэкІуэнур гурыІуэгъуэт. Зи лъабжьэр игъащІэкІи къэмытіэсхъэну я гугъа совет властым и лъэкІыныгъэр иугукъэкІыжхэр харэ «демократ нэсу» зыкъэфауэ – апхуэдэт а илъэсхэр. А зэман кіэщіым къэралым и жылагъуэ-политикэ утыкушхуэм къихьащ Къалмыкъым хуэдэу жыжьэ плъэхэр, зи зэфіэкіри щіэныгъэри хэкум и зэпіэзэрытыныгъэр, и щыІэныгъэр хъумэным хуэзыгъэпса хэкупсэхэр. ИкІи куэдкіэ абыхэм я фіыгъэщ ди гъащіэм нобэкіэ хэт демократиемрэ либерализщыгъэбыдэнымкІэ фІыщІэшхуэ бгъэдэлъщ СССР-м и Совет Нэхъыщхьэм Хабзэхэр зэхэлъхьэнымрэ хуитыныгъэмкІэ и комитетым и унафэщІу а лъэхъэнэм щыта Къалмыкъ Юрэ. Абы иубзыхуауэ жыпГэ хъунущ иджырей Урысей Федерацэм и гъащІэм и лъабжьэ хабзэ нэхъыщхьэхэм ящыщ

> А лэжьыгъэхэр зэрызэтраубла, зэфІэха зэрыхъуа псори и гукъэкІыж тхылъым къыщеГуэтэж Къалмыкъым. Абыхэм яхухиха кіуэціхэм тхылъыр хуабжьу купщіафіэ, гукъинэ ящі. «Властыр цІыхубэм я дежкІэ нэхъ зэјуха зэрыхъуным дыхущІэкъурт. Апхуэдэ дыдэ демократие мардэхэр яхуэдгъэувырт жылагъуэм и гъащІэр зэіузэпэщ зыщіыпхъэ къэрал ТэнатІэ псоми», -

жиІэрт Юрэ. Совет Союзыр зэбгрыутІыпщыкІыжыным и бийуэ рыфІищари хьэлэмэтщ. ЦІэ- щытами, Къалмыкъым къы-

хуэмыкІуэр. «Ди къэрал унафэщіхэм къагурыіуэркъым хэкум щекІуэкІ Іуэхугъуэхэр е, псори ящІэ, ауэ гулъытэ хуащІыну хуэмейуэ аращ», – итхырт абы, Горбачёв Михаил и ІуэхущІафэхэм. къищтэ унафэхэм тепсэлъыхьу, абыхэм ткІиягърэ акъылыфІагърэ химылъагъуэу. Союзыр ипэкІэ зэрыщытам хуэдэу къэралыгъуэ

лъэщ зэрымыхъужынур ищІэрт Къалмыкъым, арщхьэкІэ абы къимыштэр а зэгухьэныгъэр зэбгрыщэщыжмэ, мылъкур щагуэшыжкіэ, абы хэт щіыналъэ нэхъ къарууфІэхэм «шхы-Іэныр езым я дежкІэ ялъэфу», адрейхэр зэрыхъу хъууэ къэнэну шынагъуэ зэры-Совет лъэхъэнэ щыІэрт. нэужьым къэхъуахэм къагъэлъэгъуащ Къалмыкъыр зытегузэвыхьа Іуэхугъуэхэм ящыщ куэд а зэманым къызэрыдэкІуар. хэлъыпхъэ Политикым

хьэл-щэн нэхъыфІхэм ящыщщ къапщтэ унафэм кърикјуэнкіэ хъуну гъуэхэр уи нэгу къыщІэбгъэхьэфу, абыхэм зэпэшэчауэ уегупсысыфу ущытыныр. Апхуэдэ фіыгъуэкіэ Тхьэр зыхуэупса хэкулІт Къалмыкъ Юрэ. Ар наІуэ къэхъуауэ щытащ лъэпкъ зэщІэхъееныгъэхэр къэралым щыщызэщІэплъа лъэхъэнэм. Езыр зыщыщ бгырыс лъэпкъхэм я гугъу пщІымэ, этнополитикэ щытыкІэр а илъэсхэм ткІий щыхъуат Къэбэрдей-Балъкъэрым, Къэрэшей-Шэрджэсым. Адыгейм, Шапсыгъым. А щІыпІэхэм щыпсэу дэтхэнэ лъэпкъри хуейт езым и шхьэхуитыныгъэ и 1эжыну. Псом хуэдэжтэкъым адыгэ лъэпкъ зэщІэхъееныгъэр. Абы щыгъуэми абы и пашэ хъуар Къалмыкъ Юрэщ – акъыл тІыса зиІэ ціыху зэпіэзэрытырщ, жыжьэ плъэф политикырщ. Дунейпсо Адыгэ Хасэм и япэ унафэщІу щыту, ар хущІэкъуащ лъэпкъ Іуэхур зэрызэтриублэным, пщтырагърэ гуащlагъ ямылейрэ

мылъу. Дэтхэнэ Іуэхуми сакъыу бгъэдыхьэ икІи апхуэдэ дыдэ унафэ тезыщІыхь поли-Іэкіуэлъакіуэм, хуей хъумэ, ткіиягъышхуэрэ ліыгъэшхуэрэ зэрыхэлъыр къыуигъащІэрт. Апхуэдэ быдагъэр абы мызэ-мытІэу

дэтлъэгъуащ. Апхуэдэт ар - и напэр и гъащІэм япэ изыгъэщу псэуа адыгэлІыр

АНЧАБАДЗЕ Юрий, тхыдэ щІэныгъэхэмкІэ доктор.

Вагъуэм и лыдыкІэр

1997 гъэм щІышылэм и 16. Адыгэу дунейм тетым я дежкІэ ар хъуащ хъыбар гуауэ къахуэзыхьа махуае. Лъэпкъпсо ліыхъужь хъуа Къалмыкъ Юрэ и гур къэувыіащ абы шыгъуэ. Вагъуэр ижами, абы идза нурым и лъэужьыр куэдрэ иджыри хэгъуэщэнукъым.

ПОЛИТИК ціэрыіуэм, щіэныгъэлі щыпкъэм бгъэдэлъа зэфіэкіхэм куэд тепсэлъыхьащ. Ар дунейм щехыжам Урысей Федерацэм и щіэныгъэлі пажэхэм, къэрал, политикэ лэжьакІуэшхуэхэм псалъэ дахэ куэд хужаlащ. Ар къалъытэрт акъылышхуэ зиla цlыху жыжьаплъэу, къэралым и къэкІуэнум папщІэ зигури зилри уз хэкупсэ нэсу. Абхъаз лъэпкъым хуищІам фІэкІа нэгъуэщІ зы Іуэху Къал-

мыкъым зэфіимыгъэкіами, дэ къыдбгъэдэкі фіыщіэм кіэ иІэкъым. Ди лъэпкъ щхьэхуитыныгъэм дапщэщи къыщхьэщыжа политикхэм ящыщащ ар. Ардзинбэ Владислав, нэгъуэщ политикхэм, щ эныгъэл - экспертхэм я гъусэу абы иубзыхуащ ди лъэпкъыр зрикІуэну гъуэгур, ар конституцэ хабзэхэм тригъэувэу, ди зыужьыныгъэмрэ зэlузэпэщыгъэмрэ игъэнэхъапэу. Кавказым ис лъэпкъхэми, Урысейми, дуней псоми щызэлъащІысащ, ДАХ-м и президенту щыту, дуней псоми щызэльащысащ, длх-м и президенту щыту, абы Щы Хъурейм щикъухьа адыгэхэм зэрызахуигъэзар, щытыкіэ гугъум ихуа абхъазхэм щіэгъэкъуэн яхуэхъуну къыхуриджэу. Абы и псалъэм игъэпіейтеяуэ щытащ зэрыадыгэ дунейуэ. Абы иужькіэщ абхъазхэм я телъхьэу зауэм адыгэхэр къыщыхыхьауэ щытар. ЩІалэ куэд фронтым Іухьауэ щытащ, Къалмыкъым Налшык къыщызэригъэпэщауэ щыта апхуэдэ пэкіум икіри.

Куржы-Абхъаз зауэр иуха нэужьи, УФ-м и Къэрал Думэм и депутат къалэнхэр ирихьэкІыу, Къалмыкъ Юрэ мызэ-мытІзу къыщхьэщыжащ Абхъазым, хабзэм къемызэгъыу абы тралъхьа экономикэ къуэдыхэр трыригъэхыжыну. Бгырыс лъэпкъым къыхэкla лlы нэсым и лъэбакъуэт абы ичар, Шэшэн зауэр яублэну къащта унафэр ядимы ыгъыу, и къулыкъу лъагэр къыщигъэнам щыгъуи. Абы ехьэлІа зы Іуэху-

гъуэ сигу къэзгъэкІыжынщ. 1995 гъэм накъыгъэм и 14-м сэ, Абхъаз телевиденэм и режиссёр нэхъыщхьэ Гамгие Амиран си гъусэу, згъэхьэзырырт Къалмыкъ Юрэ и интервью. Ар республикэм щыхьэщІэрт, а махуэхэм зи илъэс 50-р зыгъэлъапІэ Ардзинбэ къригъэблэгъауэ. Гупыр дыздэщы эр Новый Афон щы э къэрал дачэрт. Къалмыкъым гукъыдэж хъарзынэ иІэт, абы жэуап купщафі з икіи убгъуа къаритырт си упщі эхэм. Гу зэрылъыстати, политик ці зрыі уэр хуабжьу ирипі ейтейрт Шэшэным щекІуэкІхэм. Абы хэкІыпІзу иІзу къилъытэр зыт: зауэр щыгъэтауэ, политикэ Іэмалхэмк Іэмамырыгъэм-хуэк Іуэжынырт. Эфирым папщІэ нэтыныр дгъэхьэзыра нэужь, Къалмыкъыр гупсэхуу къытхутепсэлъыхыжащ зауэр щІидзэн ипэ Шэшэным кІуэуэ Дудаев Джохар зыхуигъэзауэ зэрыщытам. «Шэшэным, Кавказ псом а зауэм къахуихьынур сщІэрт сэ, арщхьэкіэ, си гугъуехьхэм зыри къикіакъым...» – гущіыхьэу жиІэрт абы. Тхыдэдж Анчабадзе Юрэ зэрыжиІауэ, Къалмыкъыр апхуэдизу жыжьэ плъэ политикти, дэтхэнэ Іуэхугъуэм зэрызиужьынури абы къикІынури ищІэрт. Апхуэдэ зэхэщІыкІ куу зиІэ куэдрэ къахэкІыркъым политикхэм.

Ди зэlущlэм и кlэухыу Къалмыкъыр къызэлъэlуащ Абхъазым и цlыхубэ усакlуэ, тхакlуэ цlэрыlуэ Шинкубэ Багърэт хуэзгъэзэну. АбыкІэ хъыбар зэзгъэщІа Багърэт гукъыдэжышхуэ иІэу къыІущІащ икій а тіур сыхьэтым щійгъўкіэ тепсэлъыхьащ абхъаз, адыгэ тхыдэхэм, Кавказ щІыналъэм къыщыхъу Іуэхугъуэхэм. Шинкубэ Юрэ хуиІуэтащ и творческэ гурылъхэр. Лъэпкъ литературэм и зыужьыныгъэм фІыуэ шыгъуазэ Къалмыкъми тхакіуэ ціэрыіуэм чэнджэщ гуэрхэр иритырт, езым къыжријэхэм ящыщи ијыгъ блокнотым иритхэрт. Гухэхъуэт а тІум, зыщыщ лъэпкъхэм я цІыхушхуитІым, я псалъэмакъым укіэлъыплъыну. Ар купщіафіэт, хьэлэмэтт, гупсысэщІэ куэд къыщыунэхурт.

Абхъаз лъэпкъым и ціыху ціэрыіуэ куэдым апхуэдэу япыщІат Къалмыкъыр. Абы хужаІэ псалъэхэм ящыщт «нарт лъахэм и бын пажэ», «зи гум и нурымкІэ дунейр зыгъэнэху», «зи дамэпкъыр къытщІэзыгъакъуэ ди къуэш лъапІэ», н.къ. Ди къалащхьэ Сыхъум и уэрамхэм ящыщ зым нобэ зэрехьэ а адыгэлі щэджащэм и ціэр. Ди мурадщ абы и фэеплъи къалэм щыдгъэувыну. Къалмыкъ Юрэ иІэта лъэпкъ ныпыр зыІэпыдгъэхункъым, мамырыгъэмрэ зыузэшІыныгъэмрэ хуэгъэпсауэ щыта абы и гупсысэхэр нахуапІэ щІыным дыхущІэкъунщ.

ЗАНТАРИЕ Владимир,

усакіуэ, публицист, тхыдэдж, Урысей щэнгъуазэхэмкіэ Академием шІыхь зиІэ и академик.

ЗэпІэзэрытыныгъэ 1990 гъэхэм къэрал утыкум къихьа политик ціэры Іуэхэм

ящыщщ ди лъэпкъэгъу щэджащэ Къалмыкъ Юрэ. СССР-м и Совет Нэхъыщхьэм, УФ-м и Къэрал Думэм, Юстицэмкіэ и министерствэм купщіафізу къызэрыщыпсэлъауэ щытахэмкіэ къэралым и ціыху мелуанхэм я гум къинащ а цІыху щэджащэр.

ХАБЗЭ зэмыл эужьыг туэхэм я проектхэм щытепсэлъыхькіэ, псоми нэрылъагъу ящыхъурт Къалмыкъым хэлъ зэпіэзэрытагъыр, бгъэдэлъщіэныгъэ куур, зытепсэлъыхьым нэсу зэрыхищІыкІыр икІи лъэныкъуэ псори зэпэшэчауэ Іуэхум зэрыбгъэдыхьэр. Апхуэдэу ар зэрыщытыр куэдрэ жаІэрт абы къыдэлэжьахэу Черномырдин Виктор, Степашин Сергей, Яковлев Вениамин, Нишанов Рафик, Крашенинников Павел, Куликов Анатолэ сымэ, нэгъуэщІхэми. Къэралым и хабээ нэхъыщхьэхэр зыубзыхуахэм я пашэу зэрыщытам къыдэкіуэу, абы и нэіэм щіэту гъэхьэзыра хъуащ юрист ціэрыіуэхэр, Кавказ Ищхъэрэ щіыналъэр, Урысей Федерацэ псор нобэ зэрыгушхуэхэри яхэту.

Зыщыщ лъэпкъым ифіри и Іейри зыхищізу, и гуфізгъуэр ядиІэтрэ и гуауэр ядигуэшу псэуащ Къалмыкъыр. Абхъаз Республикэм лъэпкъ зыхъумэжыныгъэмкІэ и министру щыта Сосналы Сулътlaн жиlayэ щытащ: «Къалмыкъ Юрэ ипэжыпіэкіэ щытащ адыгэ, абхъаз лъэпкъхэм я джакіуэу икіи унэтіакіуэу, я пашэу икіи плъапізу. Абы и пщіз инырщ, бгъэдэлъ зэхэщІыкІ куурщ къэзыхьар зы тхыдэ лъабжьэ зиІэ бгырысхэр абхъаз лъэпкъ цІыкІум и къыщхьэщыжакІуэу увыныр. Аращ Абхъазым ядэІэпыкъуа гупым дзэпщ пэлъытэу яlap. Къалмыкъым и къыхуеджэныгъэм зэуlу ищlayэ щытащ зэшхэм я зэфіэкіыр, я къарур. Апхуэдэ зыхузэфіэкіа ди лъэпкъхэм иджыри къахэкlayэ сщІэркъым. Пэжыгъэмрэ захуагъэмрэ, лыгъэмрэ хахуагъэмрэ, цыхугъэмрэ зэхэщІыкІымрэ я нэщэнэу ар бэм я гум куэдрэ илъынщ».

Апхуэдэ псалъэ дахэ куэд абы хужаlащ Къэбэрдей-Балъкъэрым, Къэрэшей-Шэрджэсым, Адыгейм, нэгъуэщ щ шыпІэхэми щыщ цІыху цІэрыІуэхэм. США-м щыпсэу ди лъэпкъэгъу Къэзан Яхья Юрэ и кхъащхьэм щыжиlауэ щытащ абы и ліэныгъэр адыгэу дунейм тетым ди хэщіыныгъэ ину зэрыщытыр.

ТХЬЭГЪЭПСО Анатолэ, журналист.

◆ 1942 гъэм къалъхуащ тхыдэ

КъБКъУ-м и профессору щы-

◆ 1953 гъэм къалъхуащ био-

логие щІэныгъэхэмкІэ доктор,

КъБКъМУ-м и профессор, къэрал лэжьакІуэ **Щыхьмыр**-

Дунейм и щытыкІэнур

«pogoda.yandex.ru сайтым зэ-

ритымкіэ, Налшык уфауэ

щыщытынущ. ЩІыІэр махуэм

градуси 5 - 3, жэщым градуси

уэ Хьэмыщэ.

зэ Мухьэмэд.

щІэныгъэхэмкІэ

та БетІрожь Руслан.

хэу Лиуанрэ ХьэкІулацэрэ Тхьэм къарита я щ алитхум я нэхъыжь дыдэ Мухьэмэд

я щапхъэщ зи гугъу тщІыхэм. «Псэуну піащіэрт», зыхужа эхэм ящышт а щалэр. Дунейм зэрытета илъэс 45-р Мухьэмэд щызу, Іуэхугъуэфі куэдкіэ гъэнщіауэ ирихьэкіащ, ауэ щыхъукіи езыр егъэлеяуэ Іэдэбт, щэныфіэт, зэпіэзэрытт. Псэужамэ, Мухьэмэд и ныбжьыр нобэ, щІышылэм и 23-м,

илъэс 75-рэ ирикъунут...

Аруан щІыналъэм хыхьэ

Мызхэ Лиуанрэ ХьэкІулацэрэ я унагъуэщІэм 1949 гъэм ягъуэта щалэ цыккур угъурлыуэ къахущІэкІат. Бегъымбарым и ціэ лъапіэ Мухьэмэдыр нэхъыжьхэм зыфІаща щыпэлъхум илъэс зэкІэлъхьэужьым иджыри къыкІэлъыкІуащ щІалиплІ: Іэхьед, Алик, Ахьмэд, Алёшэ Унагъуэм я зэфІэувэныгъэр, бын пІыныр зауэ нэужь илъэс хьэлъэхэм хиубыдами, зэгурыІуэрэ зэдэ-Іуэжрэ, пщІэрэ нэмысрэ зи зэхуаку дэлъ зэщхьэгъусэхэм я гур ягъэкІуэдыртэкъым: ахэр псэурт, я къуитхур я дамэрэ абыхэм хуаІэ мурадхэмрэ хъуэпсапІэхэмрэ я

гъуэгугъэлъагъуэу. АтІэми, гъащіэм и хабзэр аращи, ди хъуэпсапІэхэмрэ мурадхэмрэ ящыщу къыдэхъул э хъунухэмрэ нахуапІэ хъунухэмрэ Дыкъэзыгъэщ ам еубзыхури, щхьэж и натІэм къритхам хуэдэу мэхъу. Тхьэшхуэм иухатэкъым Лиуанрэ ХьэкІулацэрэ зэгъусэу быным якІэлъыплъыну, абыхэм хуаІэ хъуэпсапІэхэр нахуапІэ зэрыхъуам зэгъусэу щыгуфІыкІыну.

Быным я адэр пасэу ящхьэщыкІащ, и ныбжьыр илъэс 31-рэ фІэкІа мыхъуауэ. «Фызабэ» псалъэ хьэлъэр зи цІэм пыува ХьэкІулаци и закъуэ къыхуэнащ щІалитхур гъэсэныр, егъэджэныр, унагъуэр зехьэныр, губгъуэ лэжьыгъэри абы щІыгъужу. Быным я нэхъыжь Мухьэмэд и ныбжьыр илъэси 10 ирикъуа къудейт абы щыгъуэ. Абдеж къыщ Іидзэри, абы зэрыхъукІэ пщэрылъ зыхуищІыжащ унагъуэм илъ ціыхухъу Іуэху псори. Гугъуехьым щымышынэу, лъэпощхьэпохэм къапимыкІуэту адэм игъэса щалэ цыкіур анэм и дэіэпыкъуэгъу нэс хъуащ лъэныкъуэ куэдкіэ. «Вы зимыіэм шкіэ щІещІэ», - жыхуаІэрати, арат пхъэ гъэсынкІэ унагъуэр къызэзыгъэпэщри, Іэбжэ-набжэ гъэбыдэжынми хунэсри, псы къэхьынымрэ щхьэл кlуэнымри зи къалэныр. А псоми къащыдэхуэм деж Мухьэмэд якІэлъыплъырт и къуэш нэхъыщІэ цІыкІухэм, ахэри унагъуэ лэжьыгъэм иришалізу, ЗЭрыхъукіэ зыдигъэіэпыкъуу

ІэмалыншагъэкІэ и пщэ къыдэхуа апхуэдэ лэжьыгъэхэр къызыхуэтыншэу зэрызэфІихым нэмыщІ, Мухьэмэд еджэнми шыхуэмыхутэкъым. Ар ящыщт школым нэхъыфІ дыдэу щеджэ, зи хьэл-щэнкіэ дагъуэ зыхуамыщІ ныбжьыщІэхэм. Мухьэмэд и егъэджакіуэу щыта Чэрты ШэІимэт жиІэжу зэрыщытамкІэ, Мызыр зи гупсысэхэр нэху, щІэныгъэм хуэпабгъэ сабийт. Абы еджэным хуиІэ ерыщагъыр, хэлъ жэуаплыныгъэр и ныбжьэгъу цІыкІущапхъэу куэдрэ хуагъэлъагъуэрт. Унагъуэрати, анэр щыгуфіыкіырт я бын пажэм цІыху тэмэм къызэрыхэкІым. Мухьэмэд и къуэш цыкухэри фым хуеіэрт, я шынэхъыжьыр я плъапізу, ар сыткіи я гъуазэрэ я щапхъэу. Сурэт щІыным хуабжьу

хуэГэээ щ алэщ Гэр а гъуазджэ лІэужьыгъуэм дихьэхыну куэдым хуагъэфащэрт, атІэми абы къыхихар нэгъуэщТ ІэщІагъэщ. 8-нэ классыр «5» защІзу къиуха нэужь, Мызыр щІэтІысхьащ егъэджакІуэхэр щагъэхьэзыру Налшык дэт училищэм икіи ари фіы дыдэу къиухащ. ЩІэныгъэм хуэнэхъуеиншэ щалэщэр абдежым къыщыувы акъым. Педучилищэ нэужьым Мухьэмэд КъБКъУ-м и тхыдэфакультетым филологие урысыбзэмрэ адыгэбзэмкІэ и къудамэм щІэтІысхьащ, фІыуэ илъагъу анэдэлъхубзэм нэхъ куууэ хуеджэну. Студент илъэсхэр купщафіэу ирихьэкіащ щіалэщіэм. Ар еджэнми ІуэхущІапІэм щекІуэкІ жылагъуэ Іуэхухэми хуэжыджэрт, гупым я пашэт, куэдым я щапхъэт.

- Быным ди нэхъыжь Мухьэмэд и дуней тетыкІэкІ́и, и Іуэху щіэкіэкіи, и гупсысэкіэкіи – сыт хуэдэ лъэныкъуэкІи ди щапхъэт и къуэш нэхъыщ иплым. Ар сыт щыгъуи дэІэпыкъурт зи закъуэу щіалэ ціыкіуитху ипіын хуейуэ къызыхуэна ди анэ тхьэмыщкІэм. Студенту щыщыта илъэсхэми апхуэдэт: езым кърат стипендие мащІэм зригъэкъурт, ди анэм ахъшэ къыІимыхыу, а кърат тіэкіум дэ дыщыхигъэфіыкіи къэхъуу. Псоми къыттеубгъуат ди шынэхъыжьыр, ди Іуэху зыіутхэм, ди еджэнымрэ дэлъыр къигъэсэбэпу зыпэлэжьыгъэмрэ щіэупщіэрт, рыт Іэнатіэр иригъэфіэкіуэрт.

Аруан щіыналъэм хыхьэ Псыгуэнсу адыгэ къуажэ- жьым пщіэрэ щіыхьрэ зи- Ізу дэса Мыз зэщхьэгъусэкъншхйэзыѕрэня

гъуэхэмрэ бынхэмрэ и нэ-Іэм щІигъэтт, игу къегъэкІыж Мухьэмэд къуэш нэхъыщІэхэм я ещанэ, радиожурна-лист цІэрыІуэ Мыз Ахьмэд. Унагъуэ щхьэхуэ хъуауэ, жэуаплыныгъэ 3Ы пылъ щІэныгъэкъэхутэныгъэ, егъэджэныгъэ Іэнатіэхэм пэрыту хущІыхьэлъэпкъ ΓЪVЭ имыІэми, къуэшыр и бынунагъуэр и гъущіэх-щіэхыурэ лъагъунлъагъу нэкІуэжырт щалъхуа

къуажэм. Ар зылъагъу гъунэгъухэм ди анэм къыжрајэрт: «Бынкіэ сыту насыпышхуэ Алыхыым къыббгъэдилъхьа, ХьэкІулацэ. Уи щіалэхэр фіы защіэщ». Ди хьэблэдэсхэм къытхужаІэ псалъэхэр гуапэ тщыхъурт дэтхэнэми, атІэми псоми тщІэрт ахэр нэхъыбэу зыхуэгъэзар дызэрыгушхуэ ди Мухьэмэду зэрыщытыр.

Адыгэ лъэпкъ екlум къыхэкlа Мызым езыми унагьуэ дахэ иухуащ. Студент илъэсхэм Мухьэмэд къиціыхуауэ щытащ иужькіэ гъащіэ гъусэ хуэхъуа пщащэр-Сыжажэхэ япхъу Майе.

- Мухьэмэд хуэдэ щіалэ іэдэбрэ акъылыф Іэрэ щ Іэмысами ярейщ ди курсым. Дэ нэхърэ нэхъыжьу, педучи-лищэр къиухакІэу, езанэ курсым дызэдэщІэтІысхьауэ Япэ илъэсищым щытащ. Мызыр ди гупым и старостэу щытащ, еджэнми студент гъащіэм пыщіа нэгъуэщі ди Іуэхухэри къызэригъэпэщу, дэтхэнэми щІэгъэкъуэн хуэхъуу. Мухьэмэд пщІэ щиІэт и ныбжьэгъухэми егъэджакІуэхэми я деж, - игу къегъэкіыж Майе, Къэбэрдей-Балъкъэр радиом и лэжьакіуэ ціэры-Іуэм, «КъБР-м щІыхь зиІэ и журналист» цІэ лъапІэр зыф Іаща бзылъхугъэ щыпкъэм. Зэщхьэгъусэ дыхъуа нэужь, си нэгу шІэкІаш къызыхэкІа лъэпкъми Мухьэмэд къыхуащі пщіэр, абы иіэ іулыджыр. ЖыпІэнурамэ, сыт и лъэныкъуэкІи щапхъэт сызыхыхьа унагъуэри. Ар зэгуры-Іуэ, пщІэ, нэмыс зэрылът, Іэблэр зышІупІыкІын шапхъэ куэд щызекІуэрт.

Майе зи гугъу ищІ унагъуэм илъ апхуэдэ фіыгъуэхэм сэри сыщыгъуазэт, сыту жыпІэмэ дэ тіум ди гуашэшхуэхэу Дадытеражува в средил среджува нэху ухъу) зэшыпхъут, Псыгуэнсу дэс Семэнхэ япхъуу. Ауэ щыхъукІэ, Мызхэрэ Жыласэхэрэ я Іуэху зэрыщІэу, я гуфІэгъуэхэр зэдаІэту, гуауэхэр зэдагуэшу зэдэпсэурт. Псори щыгуфіыкіырт Лиуанрэ ХьэкІулацэрэ я бын пажэм игъуэта унагъуэ насыпми. Майерэ абырэ къащІэхъуа бын дыгъэхэу Зауррэ Залинэри я адэ-анэр я щапхъэу къэхъурт. Мухьэмэд и ехъулІэныгъэхэм иригушхуэр езыр къызыхэкІахэм я закъуэтэкъым, атІэ и благъэ-Іыхьлыхэми ди напщІэ телът.

Еджэныр диплом «плъыжькІэ» къиуха нэужь, Мухьэмэд педучилищэм ирагъэблэгъаvэ шыташ. Егъэджэныгъэгъэсэныгъэ ІэнатІэм Мызыр пэрыхьаш игури и псэри лэжьыгъэм хузэІухауэ. Абы и лекцэхэри семинархэри купщафіэт, дэтхэнэми зы шіэщыгъуагъ, хьэлэмэтагъ гуэр хэлъу. КъызэрыгуэкІыу лэжьэфынутэкъым ар - зэресати, ишІэр, пщэрылъ къыхуащІ сыт хуэдэ Іуэхури нэгъэсаvэ зэрызэфІихыным хушІэкъурт. Егъэджакіуэ нэст Мухьэмэд. Абы дерсхэр зэрыригъэкІуэкІым укІэлъыплъыныр

хуабжьу хьэлэмэтт. Гур хэзыгъахъуэ Іуэхугъуэт ар, - игу къигъэкІыжырт абы и ныбжьэгъуу щыта Нэхущ Мухьэдин. - Философие гупсысэкІэ куу зыбгъэдэлъ Мызым и апхуэдэ Іуэху бгъэдыхьэкІэр зэбгъэщхьын шыІэтэкъым, дирижёр Іэзэмрэ абы и нэІэм щіэт оркестр Іэкіуэлъакіуэмрэ я зэдэлэжьэкіэ екіум фіэкіа. Студентхэр яфіэфіу абы и дерсхэм зэрык үэри шыхьэт техъуэрт си ныбжьэгъум бгъэдэлъ зэчиишхуэм.

Зи ІэнатІэм гурэ псэкІэ бгъэдэт егъэджакіуэм гу къылъамытэу къэнакъым. Куэд дэмыкіыу ар ягъэуващ педучилищэм и унафэщІым и къуэдзэу. Дзыхь къыхуащТ дэтхэнэ къалэнри ныкъусаныгъэншэу зэфіэзыхыу еса іэщіагъэлі гуащіафіэр и зэмани къаруи щымысхьу, щІэныгъэрэ акъылу бгъэ-

А лэжьыгъэхэм къадэкІуэу Мызым иригъэкІуэкІырт къэхутэныгъэ зэмылІэужьыгъуэхэри. Анэдэлъхубзэр егъэджыныр зэрегъэф Гэк Гуапхъэм теухуа шІэныгъэ тхыгъэ куэд и къалэмыпэм къыпыкаащ абы Ахэр къытрадзэрт газетхэм. щІэныгъэ журналхэм.

Мызыр нэхъыбэу дэзыхьэхыр адыгэ литературэм и классик, усакіуэ щэджащэ ЩоджэнцІыкІу Алий и творчествэрати, абыкІи къэхутэныгъэхэр иригъэкІуэкІырт А псори Мухьэмэд щызэхуихьэсыжащ 1985 гъэм утыку кърихьа «ЩоджэнцІыкІў Алий и тхыгъэхэм я бзэр» фІэщыгъэр зиІа и кандидат диссертацэм. ЕхъулІэныгъэкІэ пхигъэкІа а лэжьыгъэр щІэныгъэліхэм къалъытащ адыгэ литературэр джыным Мызым хуищІа хэлъхьэныгъэшхуэу. А монографие купщіафіэр къызэрехъуліамкіэ абы ехъуэхъуну я унэ къэкІуауэ щытащ щІэныгъэлІ цІэрыІуэхэу Шагъыр Іэмин, Гугъуэт Лол, ХьэкІуащэ Андрей сымэ. Абыхэм хуабжьу я гуапэ хъуат куэдкІэ узыщыгугъ хъуну ІэщІагъэлі щІалэ адыгэ бээ щІэныгъэм къызэрыхыхьэр. А тхыгъэм нэмыщІ щІэныгъэлІым и къалэмыпэм къыпыкlащ лэжьыгъэхэри. ящыщщ, къапщтэмэ, «Къэбэрдей сабий литературэ» «Адыгэбзэр джынымкІэ программэ», «АдыгэбзэмкІэ методикэ чэнджэщхэр», нэгъуэщІхэри. Абыхэм ящыщ дэтхэнэри адыгэбзэмрэ литературэмрэ езыгъэджхэм студентхэм ноби шэщ ауэ

къагъэсэбэп. Егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ щІэныгъэ-къэхутэныгъэ лэжьыгъэм къыщыдэхуэ зэман мащІэри купщІафІэу къигъэсэбэпырт Мухьэмэд. Ар дахьэхырт сурэт щіыным, кроссвордхэр зэхэгъэувэным усэхэр тхыным. Абыхэм ящыщ дэтхэнэри мыlейуэ къехъулІэрт а цІыху зэчиифІэм.

Апхуэдэ лэжьыгъэ купщІафІэхэм къапэкІуащ къэрал гулъытэри. Мызым къыфlащауэ щытащ «УФ-м цІыхубэм щІэныгъэ егъэгъуэтынымкІэ и отличник», «КъБР-м егъэджэныгъэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакіуэ» ціэ лъапіэхэр, къыхуагъэфэщат фІыщІэ тхылъ мымащІи.

Имурадхэмрэгурылъхэмрэ я гъунэ ирилъа къудейуэ арат Мухьэмэд. Абыхэм ящыщ куэд нэрылъагъу ищІыну ар унэсакъым.

Илъэс 30-м нэблэгъащ абы лъандэрэ. Зэманыр кІуами, цыхухэм ящыгъупщакъым Мыз Мухьэмэд, зи гупсысэкІэ, Іуэху зехьэкІэкІэ, дуней еплъыкіэкіэ куэдым къахэщхьэхукІыу псэуа лэжьакІуэшхуэр, щіэныгъэліыр. Абы и фэеплъыр яхъумэ и анэкъилъхухэм, благъэхэм, Іыхьлыхэм. Мухьэмэд дуней еплъыкІзу бгъздэлъа мардэхэр ноби я гъуэгугъэлъагъуэщ къыщІэна унагъуэм. Адэр ящхьэщымытыжми быныр зыхуей хуэзэнымкІэ лъэкІ къигъэнакъым абыхэм я анэ Майе. Заури Залини щіэныгъэрэ іэщіагъэрэ яіэщ, унагъуэ щхьэхуэ хъуащ, бын цІыкІухэри ягъуэтыжащ.

Дунейм тетыну къыхуиуха зэман мащІэм къриубыдэу куэд хулъэкlащ а ціыху щыпкъэм, пэжыр зи гъуазэу, зи къарури зи зэфіэкіри щіэблэм я гъэсэныгъэмрэ щІэныгъэ етынымрэ хуэзыгъэпсу, зэфІэкІыу бгъэдэлъ псори щалъхуа щІыналъэм и зыужьыныгъэмрэ гъэмрэ езыхьэлІэу щыта адыгэліым. Адэ гумащіэм, къуэ рылъху-пхъурылъхухэм я ІэфІ зылъагъуну хунэмыса адэшхуэм, и гъащіэ купщіафіэр я щапхъэу ирепсэу абы къыщ 1эхъуа щІэблэр. Куэдрэ хремыгъуащэ а ціыху псэ къабзэм къигъэна лъэужь нэхур

ЖЫЛАСЭ Маритэ

натіэм щыіэ щытыкіэр узытхакіуэ, тхыдэ щіэныгъэмкіэ щыта, КъБР-м и Къэрал саугъэтыр зыхуагъэфэща Джэта-

Дунейм щыхъыбархэр

Ялэжьыр икіагъэщ Тхьэмахуэ махуэм Донецк и Кировскэ районым Украинэм и дзэр яхэуащ: бийм къиутІыпща Іэщэр бэзэрыр здэщыІэ щІыналъэм щехуэ-

УКРАИНЭМ Іэщэкіэ зэщіэузэда и къарухэм ялэжьа щІэпхъаджагъэм цІыху 27-рэ хэкІуэдащ, 26-рэ уІэгъэ хъуащ. Республикэм Узыншагъэр хъумэнымкІэ и министерствэм и къару псори хузэщІигъзујуащ дэІэпыкъуныгъэ хуейхэм защІэгъэкъўэным. КъищынэмыщІауэ, Донецк и сымаджэщхэм япыщіауэ щытащ къэралым и клиникэ

цІэрыІуэхэр. «Бийм къигъэсэбэпыр нэхъ икІагъэ дыдэу щыт Іэмалхэрщ. Езым хуэдэ дзэм зэ-

рыпэмылъэщынур къащыгурыІуэм деж, мамыру псэу жылагъуэм я деж я «лІыгъэр» къыщагъэлъагъуэ. Апхуэдэу зыщІэфхэм цІыхугъэ лъэпкъ яхэлъкъым, уеблэмэ абыхэм цІыхукІэ уеджэфынукъым», щыжиІащ «Россия 24» телеканалым Донецк ЦІыхубэ Республикэм и унафэщ Пушулин Денис.

Я улахуэмкІэ мыарэзыуэ

Эстониемегъэджэныгъэмкіэ и Іэнатіэм и лэжьакіуэхэм я профсоюзым и сайтым кърилъхьащ егъэджакіуэ мини 10-м нэблагъэ, я улахуэм хухагъэхъуэну къагъэуву, уэрамым къызэрыдыхьэ-

«АПХУЭДЭ зэщІэхъееныгъэм и щхьэусыгъуэр къэрал унафэщіхэм ціыхухэр къызэрагъэгугъар зэрамыгъэзэ- **махуэщ** щІэжырщ. Егъэджэныгъэ Іэ-

гъэгузавэщ икІи зэман гъунэгъумабыкъызэщІигъэуІуэнущ къэрал псор. ЕгъэджакІуэхэм я гукъеуэр даlыгъыу щlы- рэбий. шылэм и 24-м абыхэм гъусэ яхуэхъунущ сабий гъэсапІэ- и вице-президент, КъБР-м хэмрэ курыт ІэщІагъэ щрагъэ- лъэпкъыбзэхэм зегъэужьыгъуэт Іуэхущіапіэхэмрэ я лэ- нымкіэ и лабораторэм и жьакІуэхэри»,-къыщыгъэлъэгъуащ тхыгъэм.

Эстонием егъэджэныгъэмкіэ и Іэнатіэм и лэжьакіуэхэм я профсоюзым къызэрыхагъэщамкіэ, Іуэхум хэтынущ курыт школу 330-рэ, абыхэм щылажьэ егъэджакІуэу 9471рэ. Мыарэзыуэ зыкъэзыІэтахэм къагъэув курыт школхэм я егъэджакіуэхэм нэхъ мащіэ дыдэу къахь улахуэр еврэ 1950-рэ хъун хуейуэ.

ЩІышылэм и 23, *гъубж*

♦ІэкІэ тхэным и дунейпсо **• 1935** гъэм къалъхуаш

доктор, профессор, КъБР-м и Къэрал саугъэтыр тІэунейрэ зыхуагъэфэща Мафіэдз Сэ-

♦ 1969 гъэм къалъхуащ ДАХ-м унафэщі Щоджэн Іэминат.

Дунейм и щытыкІэнур «pogoda.yandex.ru сайтым зэритымкІэ, Налшык уэс къыщесынущ. ЩІыІэр махуэм градуси 6, жэщым градуси 6 -5 щыхъунущ.

ЩІышылэм и 24*, бэрэжьей*

8 - 6 щыхъунущ. *Зыгъэхьэзырар* **ЩХЬЭЩЭМЫЩІ Изэ**щ. ◆ 1932 гъэм къалъхуащ полковник, жылагъуэ лэжьакіуэу

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и депутатхэмрэ КъБР-м и Парламентым и Аппаратым и лэжьакІуэхэмрэ республикэм и хабзэгъэув ІэнатІэ нэхъыщхьэм Лъэпкъ Іущыгъэ: и I, II, V хэхыгъуэхэм я депутат, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым и ЛэжьэкІэмыщІэ и Іуэху хэщІыркъым. Жылагъуэ советым и тхьэмадэм и къуэдзэ **Гугу Владимир Рашад и къуэм** хуогузавэ абы и анэ Гугу Людмилэ Данил и пхъур дунейм зэрехыжам къыхэкlыу.

ІуэрыІуатэ дыщэ шхъуантэ

Щэбэтыкъуэ къызэрекІуэкІар

Пщы Щэбэтыкъуэм и те-

Вакіуэ дэкіыгъуэт, арщхьэкіэ пщыр гъуэгу тетти, абы и Іизыныншэу вакіуэ дэкІын Пщыр къогувэ, гъатхэри

- Пщым дежьэурэ ди шІыр къинэжынущ, сыт щхьэ

гузавэм хэт цІыхухэр. ри, пщым пэмыплъэну зэ-

гурыІуащ. – Щэбэтыкъуэ делэкъым, дызэхищІыкІынщ, - жаіащ къым: шэщ схуэвмыщіа-

Дэкlащ вакlуэ. Куэд мы- къым. ныншэу къуажэр вакіуэм пхуэтщіынщ. зэрыдэкіар къыщищіэм, сабэ дрипхъеящ, кІиящ-

гуоуащ: – Яхуэздэнкъым! Сэ къыщыспэмыплъэфакіэ, къагъэзэжу шэщ схуащІыху, зы вагъэбдзумэ гуахыу

здэнкъым! Бейгуэлхэр игъакІуэри, цІыхур къуажэм къыдригъэхуэжащ. Сыт ящІэнт: пщыр залымт, упэув хъу-

нутэкъым. – Шхьэ и ней къытщыхуауэ пІэрэ пщым? Дэри дыкъигъэщІащ, сыт псэхугъуэ къыщІыди-

- Нэхъыжь гуэр пщым деж дывгъэгъакІуэ, жэуап къеІыдвгъэх! - жаІэри зэгурыІуащ.

Къуажэм я нэхъыжь дыиракуртэкъым. дэр пщым деж ягъэкІуащ. - Щэбэтыкъуэ, – жиlащ нэхъыжьым, – гъэр къэсащ, вакіуэ ихьа ціыхум къебгъэгъэзэжа? тщІэнур? - зэупщІыжхэрт Шэщ ухуеймэ, пхуэтщІынщ, ар піэщіэгъуэкъым, Нэхъыжьхэр зэчэнджэщ- вакіуэ дыкъигъэхьэж за-

> Пщым идакъым: Сэ си псалъэ тІэужыІэуэ вакіуэ фыдэкіыу здэну-

Езым и Іизы- хьэжынущ вакіуэ, итіанэ

Сэ сыпштэкъым, си псалъэр тІэужыІэ хъууэ щытамэ. Си унафэр унафэщи - вгъэзащіэ!

Лыжьым зыхуэшыІэжакъым: Шэщыр пхуэтщІынщ,

Щэбэтыкъуэ. Зы тхьэмахуэ дыгувэкІэ дылІэнкъым. Ауэ, зыгурыгъаІуэ, нобэ къыщыщІэдзауэ узибийщ: япэ дыщызэхуэзэ ди піалъэщ. Тхьэ colvэ. сыпфіэмыкіынкіэ, уэри, укъыспэлъэщмэ, укъысфІэмыкІ!

Ар жиlэри, лыжьыр мытыр? - мэшхыдэ жылэр. пщым и пщіантіэм къы-

Пщым и унафэр унафэти, выр щаттыкыжри, Щэбэтыкъуэ шэш хуащащ, шэщыр щІын яухри, цІыхур губгъуэм ихьэжащ.

дэкІыжащ. А тІур щызэпса-

лъэм. зыми зэхихатэ-

Куэдрэ пэтынт - яухри

вакіуэ къихьэжащ. Махуэ гуэрым пщы Щэбэтыкъуэ щакіуэ кіуащ. Пщым и закъуэут щакіуэ кІуэ зэрихабзэр. Хьэджафэжьыр и ужь иту дэкlыу щилъагъум, псалъэ зыта ліыжьыр къэлъежьащ, и цей щіагъым фокіэщіыр щІигъапщкІуэри.

Пщым мэзыр куэдрэ къиущыхьагъэнщ.

Лъагъуэ пхэнж гуэрым щызэlууащ пщы Щэбэтыкъуэрэ ліыжьымрэ.

Къауэ, Щэбэтыкъуэ! жиlащ ліыжьым. - си псасепцІыжынукъым. пъэм Япэ уэгъуэр узот.

Пщым и фіэщ хъуакъым: - Уи акъылым уикlа-уэ ара, ліыжь! Сыт узыхэ-

- Сызыхэтым уэр хуэдэу фіыуэ щыгъуазэ щымыіэ. Ди языхэз щіым щіэмыхьауэ, къуажэм сыдыхьэжынкъым! Къауэ!

И фочыр узэда хьэзырти, пщым кlакхъур щlичащ, арщхьэкІэ уэщхъури, лІыжьым къытехуакъым.

- Уэ уи псалъэ тІэужыІэ пщІын уи жагъуэщ, сэри кіакхъур тіэу щіэсч си хабзэкъым, - жиlащ лlыжьым. пщыр къри-Еуэри, гъэпсыхащ, бгъэдыхьэри, и афэ джанэр къыщихащ, и пащІэкІэр къыпигъэхури, и бгъэгушталъэм ири лъхьащ. Къежьэжрэ пэт, я къуажэ ліиті кърохьэліэ.

щыхъуар? Тлъэгъуащ, тхьэмадэ. Дэраш ар үз шІэпшІар...

- Флъэгъуа мыбдеж къы-

Пщым и хьэдэр абдеж щыщІалъхьэри, щыри къежьэжащ. Иужьым тхьэмадэм уэ-

рэд иусыжаш: Сэ сщіа псори жысіэжмэ, ЛІыжь щхьэщытхъу къыс-

фІащынщ, Сэ си мыщ ащхьи, Пщы Щэбэтыкъуэ хэзгъа-

щІэщ... ШыкІэпшынэкІэ дежьуvэ. лыжьым абыкlэ зиvмысыжыгъаш.

А махуэм щегъэжьауэ гуа-щэм Жамболэт илъагъу мыхъу дэнэ къэна, ар зэри-укlын Іэмал къиулъэпхъэ-щу щІидзащ. Гуащэр зэ-гуэудырт. ЗэгуэмыудыпІэр иІэт: ар и къуихым сыткій

END AMBIE ITCAMES

(Хъыбарыжь)

ЕрокъуэкІэ еджэу гуэрым, зы къуэ закъуэ иІэу и фызыр щылІэм, аргуэру къишэжын хуей хъуащ. ЕтІуанэу къишэжа фызым, Андолэгуащэм, къуих къыхуилъхуауэ езы Ерокъуэр дунейм ехыжащ, псэм хуэдэу илъагъу и къуэ пасэр, ЖамболэткІэ зэджэр, анэнэпІэсым къызэрыхуигъанэр и гум къыщІит-

Зэкъуэшиблыр ауэрэ къыдэкІуэтейри, цІыху хъуахэщ. Унагъуэм пыІэ зыщхьэрыгъ Андолэ-гуащэм и мылъхукъуэрт. Жамболэт цІыху жант, губзыгъэти, модрей зэшихыр ауи къыдигъэплъыртэкъым, акъылкІэ ятекІуэрт, Іуэху зэдеувэліамэ, хым языхэзи жыжьэу къылъэщІыхьэртэкъым. Гуащэр абы иризэгуэпынтэкъэ? Езым къилъхуахэм Жамболэтыр къазарефіэкіыр щилъагъум, мылъхукъуэр и нэм бжэгъуу

къыщІзуз хъуащ. - Фыкъэзмылъхуамэ нэхъыфІт фэ мыкхъэмывэжьхэр! – жиlэу гуашэр зэшихым ятекІиерт, зэрылъкІкІи щіэкъурт ахэр хъуным. АрщхьэкІэ сыт и Іэмалт: мылъхукъуэр щалэ рилъхьа гуащэм абы, ар лэт. игъэулъиину, мащІэрэ яужь щІэхъумэнт?! Гуащэр екІэ и къым, – жиІащ гуащэм. ужь къызэритым Жамболэт гу лъимытэу къанэртэкъым, къэ. ауэ анэнэпіэсым зыкіи зыкъригъащІэртэкъым, Іэдэбагъышхуэ хэлъу абы къыпикІухьырт, сыт хуэдэ лъэпощхьэпо къыпэщ имыдзми, губзыгъэу щхьэдэхыфырт.

Зэгуэрым, уэс къесагъащізу, зэшхэр щакіуэ дэкіащ, щхьэж и занщІзу зэбгрыкІри. Хэт нэхъ къыхуэгумащІэми игъэунэхун мурад иІэу, махуэр уаеми, зэшхэр къызыщІыхьэжыну пэшыр ямыгъэплъыну гуащэм унафэ ищІащ.

- Жьэгум махъсымэ кхъуэ-

варэ дэфлъхьэ, ар ярикъунщ, – жери и пэшым игъэзэжащ, езым и пэшри иригъэгъэплъатэкъыми, джэдыгужь гуэр зришэкІри, зэкъуэшиблым япэплъэу тІысыжащ.

И къуихым ящыщ зы къэсыжащ, уанэри тримыхыжу шыр пщіантіэм диутіыпщхьэри, пэшым щІэлъэдэжащ унэм псымэ къыщІихырт.

МафІэ щхьэ иумыгъэщарэ? - зыкъыхузэкІэщІишащ абы и анэм икіи, къызыпэрыхьэжар игу щринэхъыжьу исыр Жамболэтт, мыхьым, гъунэгъум ежэкІаш. «абы зыгуэр сыщедзэкъэнщ, инэр ягъэплъмэ, гъэзэжынщ», - жиlэри.

КъыкІэлъыкІуэри къэсыжащ. Абыи и шы-уанэр зэшІихакъым, «пэшыр фымыгъэпльу сыкъревгъэхьэлІэжащ», - жиlэу гъумэтlымэри, я гъунэгъумкіэ ежэкіащ. Адрейхэри зырыз-тіурытіурэ къыдыхьэжащ, хэт къыдыхьэжами унэ нэщІ щІыІэр ягу темыхуэу, шхыдэурэ зэбгрыкіащ, я анэр щіыіэм ису пэшым зэрыщІэсыр ялъагъу-

Жамболэти къигъэзэжащ. Шым увыІэпІэ иритри, гуа-Жамболэтым текіуа зэры- щэм дежкіэ щіыхьащ - ар жьэгум дэст, щІыІэм иукІыу.

МафІэ щхьэ иумыгъэхахуэт, жылэми пщІэ зыхуа- щІарэ, щІыІэм щхьэ зебгъэщіыр арат. Пціы мащіэ кіэ- срэ? - щізупщіащ Жамбо-

ЦІыхухэр зэбгрыкІащи, ихьа, арщхьэкІэ пэжыр пху- пхъэ схуэзыкъутэн згъуэтыр-- АтІэ ар Іуэху, сэ скъутэн-

Джыдэр къиштэри. Жамболэт пхъэ икъутащ, гуащэр

зыщІэс унэм и жьэгуми мафіэшхуэ щищіащ. Дызэдзэкъэн гуэр щыІэу - жиІэри аргуэру пІэрэ?

щі упщіащ щі алэр. - Жьэгум махъсымэ кхъуэшынрэ блатхьэ гъэварэ шыб-

гъуэтынщ, – жиlащ гуащэм. Жамболэт цІутІ жимыІэу къышІэкІыжри, зэкъуэшхэр зыщІэс хабзэ пэшым игъэзэжащ - махъсымэр щтат, блатхьэр дият, итІани, анэнэпіэсым зыкъримыгъащізу, зы блатхьэ гъэ- шхэри гъуэлъыжащ.

ефІэкІырт, абыхэм шурэ-лъэсрэ я зэхуакут, я цІыхугъэкІи, я акъылкіи, я щіыкіэкіи.

Сыт къримыщІэми, сыт къримыпэсми, Жамболэт хэІущІыІу зищІыртэкъым, псори игъэпщкІуфырт, цІыхухэм ящибзыщІыфырт – абы гуащэр нэхъри къигъачэрт.

Зэгуэрым, гуащэм дэлъхуищыр «фызгъэхьэщІэнущ» жиІэри, Жамболэт къригъэблэгъащ, хьэщІэщым щІишэри, мыр яжриІащ:

- Сэ зы тхьэмахуэ хуэдэкІэ семыжьэу хъуркъым, къэзгъэзэжыху мыбы фыщІэс, фагъэхьэщІэнщ, фишхэри шэщым щІэтынщ.

Ар жиІэри, Жамболэт дэкlаш, зэрыжиlам хуэдэуи, зы тхьэмахуэ хуэдизкІэ къэтащ. Къигъэзэжмэ - хьэщІэ щІалищыр фэмрэ къупщхьэмрэ хуэкІуащ, шыхэри, я тхьэкІумэ къыгуэхуауэ, шэшым щІэтт. Андолэ-гуащэм дэнэ щищІэнт и дэлъхуищыр хьэщІэу къызэрыхуэкІуар...

Фи шыпхъум сыт къызищіэми, фи нэгу щіэкіащ, ауэ сэ ар иджы фІэкІа зыми езгъэш акъым. - яжри аш Жамболэт хьэш эхэм.

- Бзаджэ къэзылъху и гуэн лъапэ щыщІетІэж, укіын фіэкІа нэгъуэщІ хуэфащэкъым абы!

Зэкъуэшищым апхуэдэу щыжаІэм, Жамболэт яхуида-

- Хьэуэ, ар щІывэзгъэцІыхужар фэзгъэукІыну аракъым, сэ сызыlут ІэнатІэм щыгъуазэ фыхуэхъумэ, ар сэркІи ирикъунщ, – жиІэри.

Гуащэм и дэлъхуищыр дэкІыжащ, я шыпхъум игъащіэкіэ къыкіэлъымыкіуэну лисуІв сахт

ЩІалэр губзыгъагъэкІэ аргуэру къызэрытекІуам ири-Андолэ-гуащэр сымаджэ хъуащ. Мыгувэу Жамболэт зауэм кІуащ, зэрылыкіыну уіэгъэр телъу къашэжри ягъэгъуэлъащ. Гуащэм ар щызэхихым, и мылъхукъуэр и псэм еджэу зыщіэлъ пэшым щіыхьащ, ар ліэнрэ мыліэнрэ и нитікіэ еплъу зригъэщіэн щхьэкіэ. «Гуащэр къыщІохьэ» щыкаІэм:

- Си Іэблэр фубыди сыкъэ фІэт, - жиІащ Жамболэт, сызэрылІэр езгъэлъагъуу ар згъэгуф|энкъым!

Гуащэр бжэщхьэІум къыщебакъуэм, Жамболэт зэфІэту утыкум зэритыр илъэгъуащ, псалъэ жимы у щигъэзыкІыжри, пІэм зыхидзэ жащ, нэхъри зэгуэуду

«ЛІа?» - жиІэрэ къыщІэупщіэм, «ліакъым», - жраізурэ гуащэр нэхъ хьэлъэ хъури, хуэмышэчыжу дунейм ехыжащ. Ар дунейм ехыжауэ шызэхихым, Жамболэт къызэфІэтІысхьэри:

- Си вакъэм тхылъымпІэ лъэгущІыхь схущІэвдз, жиІащ.

Вакъэм тхылъымпІэ лъэгушІыхьыр шІэлэжьыкІыху утыкум зыкъыщрыригъэшэкІри, итІанэ гъуэлъащ:

- Тхьэм и фІыщІэщ, иджы сылІэми, сигу къеуэркъым: гуащэр лІэри, зы вакъэ згъэлэжьэху сыкІэлъыпсэужащ...

зэрызэфІихым къыдэкІуэу, Ар жиІэри, Жамболэт и ид штемелеахею тыммел щІыналъэм щекІуэкІ жылапсэр хэкІащ. гъуэ Іуэхухэр. Адыгэбзэм

къиукІащ.

зурэ гъукІэм и къуэ закъуэм И ужь къина пхъэрхэр

къыщыкІэлъысым, шыбзыр абыхэм яритыжри, «Мыбы сыкъышысакІэ, ди адэ къуэшыжьыр слъагъунщи, и хъыбари схьыжынщ», – жиІэри, гъукІэм и къуэр и адэ къуэшым деж еблэгъащ.

- Мыр слю, - къеупщащ и адэ къуэшыр щІалэм, гуфізу къыпежьэри, – Іэщэфащэкіэ узэщі эузэдауэ, дэнэ укъикІрэ, дэни укІуэрэ? Ди къуажэм я шыбзыр

шууих хъууэ абрэджхэм кърахужьати, къатесхыжауэ аращ, - жиlащ щlалэм. - Дэнэ щыІэ шууихыр? -

щі эупщіащ адэ къуэшыр. Губгъуэм илъщ... ЛІыжьыр шэчри, бжьэпэм

дэкІмэ – и къуэ нэхъыжьыр хьэдэу щылът, кІуатэІуэкъыкІэлъыкІуэр МЭ щылъщ... И къуихри хьэдэ къуаншэу

губгъуэм игуэшауэ илъў къ́игъ́уэтыжащ́ л́Іыжьым́. Щхьэж къыщаукІам деж щыщІилъхьэжри, я кхъашхьэхэм Іуашхьэ зырыз трищІыхьыжащ...

Іуащхьихри нобэм къэсащ. Зыр Тамбукъан гуэлым и бещто лъэныкъуэмкІэ бжьэпэм къытетщ, етТуанэр Дзэлыкъуэкъуажэм деж, ещанэр - Балъкъ и гупэкІэ, еплІанэр - Бахъсэн и благъзу, етхуанэр - Шэджэм губгъуэм, еханэр - Аруан бжьэпэм тетщ...

• ДифІ догъэлъапІэ

Уи хъуэпсапІэхэр ирехъу нахуапІэ

хубзэмрэ литературэмрэ щезыгъэдж Іэщіагъэліхэм я унэтіакіуэ іэзэ, чэнджэщэгъуфі, къытщіэхъуэ щіэблэм щІэныгъэ етынымрэ хэкупсэу гъэсэнымрэ зи гуащіэ куэд хуэзыгьэпс егьэджакіуэ Іэзэщ Щоджэн (Къарэнашэ) Іэминат. Ди щІыналъэм щекІуэкІ жылагъуэ Іуэхухэм жыджэру хэт, «Адыгэ псалъэм» и ныбжьэгъу пэж бзылъхугъэ щыпкъэм нобэ, щІышылэм и 23-м, егъэлъапІэ и ныбжьыр илъэс бжыгъэ дахэ зэрырикъур.

щыпсэу

и филологие къудамэм и

Методикэ центрым и уна-

фэщІу ягъэуващ. А Іэна-

тІэр къызыхуэтыншэу ири-

хьэкlащ ціыху гумызагъэм,

жэуаплыныгъэр зыхищІэу,

пщэрылъ къыхуащ дэтхэнэ

Іуэхури щытхъу пылъу зэфІи-

хыу. «Адыгэ псалъэ» газе-

тым и корреспондент, «Ды-

гъафІэ къалэм» и егъэ-

джакіуэ лэжьыгъэхэм ящіы-

илъэс бжыгъэкІэ щылэжьащ

университетым, КъБКъУ-м

Егъэджэныгъэ политикэмкІэ

и управленэм зэрырагъаджэ

программэхэм я фІагъыр

къэзыпщытэ и къудамэм и

Мы зэманым Щоджэныр

ехъуліэныгъэ иіэу щолажьэ

КъБР-м Егъэджэныгъэмрэ

щіэныгъэмкіэ и министерс-

твэм къепха, егъэджа-

кІуэхэм я щІэныгъэм и фІа-

гъыр зэпыу имыІэу щыхагъа-

лабораторэм и унафэщіу.

Абы и нэІэм щІэту цент-

кіуэкі, анэдэлъхубзэмкіэ іэ-

щіагъэліхэм ябгъэдэлъ зэ-

кіэ, Іуэху зехьэкіэ мардэхэр

къэІэтынымкІэ. Зы илъэси

къанэркъым КъБР-м щыщ

егъэджакІуэхэр шІыналъэ-

псо, урысейпсо утыку ин-

хэм щамыгъэлъапІэу. Абы-

хэм зэрыжаlэмкlэ, апхуэдэ

къызэрагъэпэщ, адыгэбзэм-

рэ урысыбзэмрэ щрагъэдж

фІэкІым

зэпеуэшхуэхэм

Щоджэн Іэминат.

лэжьыгъэшхуэ що-

хэгъэхъуэным-

къыщахь

лэжьакіуэ пашэу.

Щоджэныр хьэлэлу

дэ-филологие

ІЭМИНАТ Зеикъуэ къуакурсхэми лэжьыгъэ купщ а-КъарэнафІэ щызэфІэзых хэкупсэхэм шэхэ Топашрэ Марусэрэ я ящыщщ Іэминат. Нэхъаунагъуэшхуэм 1969 гъэм пэІуэкІэ, 2017 гъэм, къызэракъыщалъхуащ. Жылэм дэт гъэпэщауэ щытащ Сирием курыт школыр ехъулІэныгъэкъиІэпхъукІыжа ди лъэпкъэкіэ къиухри, адэкіэ еджэным гъухэр анэдэлъхубзэм щыхущыпищащ КъБКъУ-м и тхырагъаджэ курсхэр. Иджырей къудамэм. егъэджэныгъэхэр абы щы-«Урысыбзэмрэ литературэмгъуэ яублауэ щыта курскІэ, адыгэбзэмрэ литератухэм къакІэлъыкІуа лэжьы рэмкіэ я егъэджакіуэ» іэщіагъэщ. Ди гуапэ зэрыхъущи, гъэр абы щызригъэгъуэт-Щоджэным бзэр зригъэщари, а предметхэр иригъэхэм ящыщхэм къахэкlащ джу илъэс зыбжанэкІэ псэупіэ яхуэхъуа щіыпіэхэм щылэжьащ Налшык къалэм адыгэбзэр щезыгъэджхэр дэт 13-нэ, 14-нэ гимназиехэм. Ахэр хамэ къэралхэм що-Іэзагъышхуэ зыбгъэдэлъу гу лажьэ, Щоджэн Іэминат зылъата лэжьакіуэ гумызаезыхэр анэбзэм зэрыхуригъэр 2011 гъэм КъБКъУ-м гъэджа и методикэм тету. ирагъэблэгъащ икІи абы

Иджырей курсхэм нобэ кІэ къызэщІаубыдэ Тыркум, Германием, Венгрием, Финляндием, Голландием. США-м, Канадэм, Австралием, Мысырым, Иорданием щыпсэу ди лъэпкъэгъу куэд. Псори зэгъусэу абыхэм щоджэ цІыхуи 150-м нэблагъэ, я ныбжькіи, ІэщІагъэкіи, щіэныгъэкіи зэхуэмыдэу, атІэми адыгэ Хэкум, анэдэлъхубзэм хуаІэ лъагъуныгъэ лъэщымкІэ зэтехуэу. Шэч хэлъкъым: Щоджэн Іэминат хуэдэ цІыху гуащіафіэхэм, хэкупсэхэм я фІыщІэшхуэ хэлъщ абыхэм я гур хамэщІым щымыкІуэду, псэкІэ адыгэу зыкъалъыгэжу дунейм зэрытетым.

Унагъуэ дахэкІи Тхьэр къы хуэупсащ Іэминат. Езымрэ и щхьэгъусэ Муратрэ зэгурыІуэу, пщІэрэ нэмысрэ яку дэлъу зэдопсэу. Зэщхьэгъусэхэм бынитІ зэдагъуэтащ, лъэпкъ гъэсэныгъэ дахэ хъуэ центрым, абы адыгэбхалъхьащ. Ахэр зыщІэхъуэпс зэмрэ литературэмкІэ и ІэщІагъэ ирагъэгъуэтынымкІи ялъэкІ къагъэнакъым Астемыр экономист ІэщІагъэм щыхуеджащ Плехановым и цІэр зэрихьэу Москва дэт къэрал университетым финансхэмрэ кредитымкІэ и къудамэм, и ІэщІагъэмкІэ мэлажьэ. Мадинэ Москва дэт къэрал университетым и юридическэ факультетыр ехъуліэныгъэкіэ къиухри. щалъхуа щІыналъэм къигъэзэжауэ ІэнатІэ хъарзынэ пэрытщ. ЗэфІэкІ лъагэ зыбгъэдэлъ,

текІуэныгъэхэм и фІыщІэ куэд хэлъщ егъэджакІуэхэм нэмысрэ хабзэрэ зыхэлъ, я егъэджакІуэжу къалъытэ лэжьыгъэм и къызэгъэпэщакіуэ хьэлэмэт, жылагъуэ Апхуэдиз къалэн гугъухэр Іуэхухэри жыджэру дэзыгъэкІыф бзылъхугъэ гуащІафІэ Щоджэн Іэминат дохъуэхъу нобэ хуэдэу и пщІэр лъагэу, и дунейр дахэрэ узыншагъэ щытыкіэм дапщэщи иІэу, унагъуэ насыпым шыигъэпІейтей егъэджакІуэр мыщізу, я бынхэм я гуфіз-КъБР-м Егъэджэныгъэмрэ гъуэ куэд Муратрэ абырэ зэщІэныгъэмкІэ и министердалъагъуу, зэкІэрымыхуу дуствэм лъэпкъыбзэхэмкІэ и нейм бэрэ тетыну, зыщІэкъудамэм и къэпщытакіуэ хъуэпс, фІыгъуэу къилъытэ советым хагъэхьащ, пщІэ псомкІи Тхьэр къыхуэупсэхуащІу. Адыгэ Іуэхум дихьэх, ну. А хъуэхъур, шэч хэмылъу, хэкупсэ зыlут бзылъхугъэ къыздаІыгъ «Адыгэ псалъэ» цІыкІур апхуэдэуи Къэбэргазетым и лэжьакІуэхэм, дей Адыгэ Хасэм, Дунейпсо республикэм анэдэлъхуб-Адыгэ Хасэм я тхьэмадэхэм зэр щезыгъэджхэм, Іэминат и ныбжьэгъухэмрэ КъБР-м Лъэпкъ Іуэхухэмрэ фІыуэ къэзылъагъухэмрэ кылагъуэ пэхуэщІэмхэкіэ, Уи хъуэпсапІэхэр ирехъу на-ДАХ-м, КАФФЕД-м зэгъухуапіэ, фіыуэ тлъагъу, пщіэ сэу илъэс бжыгъэ хъуауэ зыхуэтщі ди Іэминат!

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

Ику иту сом мин 40

2023 гъэм кърикіуа Іуэхуфіхэм мы илъэсми къызэрыпищэнум шэч хэлъкъым. ЦІыхухэм я псэукіэр езыгъэфіакіуэ, ахэр арэзы зыщіхэм ящыщщ улахуэр хэгъэхъуэныр. Къэбгъэлъагъуэмэ, 2023 гъэм республикэм ику иту къыщахь улахуэр сом мин 40-м нэсащ, ар нэгъабэрейм нэхърэ процент 22-23-кІэ нэхъыбэщ.

ЦІЫХУХЭР Іэнатіэкіэ къызэгъэпэщынымкіэ Іуэхущіапіэхэм щатха лэжьапіэншэхэр мини 4,2-рэ мэхъу, ар нэгъабэ елъытауэ хуэдитІкІэ нэхъ мащІэ хъуащ.

БлэкІа илъэсым къихьа ехъулІэныгъэхэр зэлъытахэм ящыщщ сату Іуэхур. 2022 гъэм елъытауэ, 2023-м ар поценти 110-м нэсащ. Ціыхухэм пщіэкіэ хуащіа іуэхутхьэбзэр сом мелард 55,7-м ноблагъэ, ар 2022 гъэм елъытауэ проценти 115-рэ мэхъу. Ерыскъы зыщэхэм я хэхъуэри хэпщІыкІыу нэхъыбэщ – проценти 127-рэ.

Апхуэдэ бжыгъэхэм мыхьэнэшхүэ яІэщ, сыт щхьэкІэ жыпіэмэ, абыхэм къагъэлъагъуэ ціыхухэм къахэхъуэ ахъшэр зыхуэдизыр, мыр 2023 гъэм и мазибгъум процент 15-кІэ нэхъыбэ хъуащ, ар Урысейм щынэхъ лъагэ дыдэщ. Ику иту къапщтэмэ, ди къэралым а бжыгъэр проценти 4 къудейкІэ щыхэхъуауэ аращ. УзыщыгуфІыкІ Іуэхугъуэхэм ящыщщ 2023 гъэм туризм

ІэнатІэм зэрызиужьар - илъэс кІуам ди республикэм зыщагъэпсэхуащ цІыху мелуан 1,5-м.

НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэ.

Хьэмрий и хъыбар

(Нарт тхыдэжь)

Іэджэ щіащ абы лъандэрэ. Ціыхухэр мэзым щыпсэурт а зэманым. Езыхэр жэр защІэт: мэз бжэнхэр ирахужьэрти, кіэбдзкіэ къаубыдырт. Хьэмрийкіэ еджэу зылі къахэкіри унэ ищіащ, бжэн къом

къиубыдри, бжьакъуэкІэ зэрилъафэурэ Іэм иригъэсащ. Псори щышынэрт а ліым. Щышынэми, зыбжанэ къетіысылІэри, жылэ хъуащ. Абы щыгъуэ цІыхухэм мафІэ яІэтэкъым, щыблэ зэуа жыгым мафіэ щіэнауэ щіалъагъукіэ, я псэр ІукІырт...

Зэгуэрым уафэм зыкъызэщ иуф Іыц Іэри, уафэгъуагъуэ уэшхышхуэ къешхащ, щыблэ къеуэри, жылэм и Іэхъушэр зэбгрихуащ. Абы лъыхъуэу бгым здитым, Хьэмрий щыблэ зэуа жыгыжь гуэр мафІэм ису ирихьэлІащ. Хьэмрий шынакъым: хъуаскіэр къыпыльэлъу пхъэдзакіэ къищтэри къуажэм къэкіуэжащ, жыхафэгум тетіысхьэри, мафіэ зэ-

щҐигъэнащ. . Нэху щырэ цІыхухэр къэтэджмэ – Хьэмрий и унэр итыжтэкъым: яжьэ пщтыр Іэтэщ абы къыхэнэжар. Ежьэри лъыхъуащ – ягъуэтакъым. Щамыгъуэтым, къагъэзэжащ:

- Щхьэукъуэщ, мафІэм пэрыхуэри, хисхьауэ къыщІэкІынщ, жаІэри Хьэмрий и къэлъыхъуэныр зэпагъэуащ. Арщхьэкіэ, ягу загъэртэкъыми, аргуэру лъыхъуакіуэ ира-

гъэжьащ. Хьэмрий и лъыхъуакІуэ ежьам Іэджэ зэхикІухьащ, здэмыкІуа къуапэлъапэ къигъэнакъым. Ауэрэ, лІы ныбжь зыбжанэ дэкlауэ, Тубэ кlей нэсащ ар. Абы зыщиплъыхьри, щимыгъуэтым, къыр лъагэ гуэрым и лъапэм щетІысэхащ,

«мыбдеж нэху щызгъэщынщ», - жиlэри. Нэхущым деж зыгуэр къеджэ хуэдэу къыфіэщіри къызэщыуащ. И нэр къызэтрихмэ, елъагъу: зи лъыхъуакІуэ къежьар лъахъш кlancэкlэ къырыщхьэм епхащ, бгъэжьит!

щхьэщысщи, чэзууэ и бгъэгур кърауlукі. Уэра ар, Хьэмрий? – щІзупщіащ лъыхъуакіуэр. – Хэт и

ней къыптехуа? - Сэращ, – жиІащ къырым епхам. – Зи ней къысщыхуари Тхьэращ. «Си мафіэр пхьащ», - жиіэри, мыпхуэдэ бэлыхь къыстрилъхьащ. ИгъащІэкІэ сыкІэрылъынущ сэ мы къырым, сепхауэ. Мы бгъитІри сщхьэщыкІынукъым: жэщым кіыжыр махуэм кърауіукіыж...

- Дэ Тхьэм дыпхуелъэlунщ, Хьэмрий. Ди цІыхухэр къэс-

шэнщи, жэщи махуи дыпхуелъэјунш...

Жылэр щызэхуэсащ Хьэмрий щепха къырым и лъапэм, щызэхуэсащи, щхьэщэ Тхьэм хуащІ, йолъэІу. АрщхьэкІэ, жэуапыншэщ абыхэм я лъэlур... Езы Хьэмрии нэпс гуащІэр щІигъэкІыу къахоплъэ цІыхухэм. Абы и нэпсыр псынэшхуэу иджыри къышож а бгыжьым.

«Дыпсэунщ» жаІэри Псыжь щыщ кахэ зэшит Къэбэрдейм къэкІуэгъат. Зэшитым я нэхъыжьыр щым и палъэрэ Іэщым и зехьэкІэмрэ фІыуэ щыгъуазэт. НэхъыщІэр ІэщІагъэлІт - и Іэм имыщІ щымыІэу

гъукіэт. Псэупіэ яхуэхъун къалъыхъуэу зыкъомрэ Хэкур къакіухьауэ, зэшхэр псышхуэ гуэрым и Іуфэм къыщыувы ащ. Здэтіысынумкіэ зэпсалъэри, зэгурымыІуэ щыхъум, нэхъыжьыр псым зэпрыкІри, адрыщІым унэ щыхисащ; нэхъыщІэр псым зэпрыкІакъым, и унэр мыдрыщІкІэ бгы лъапэм щыхисащ. Мэкъумэшым пылъ нэ-

хъыжьым къуих иІэти, щІым елэжьым, Іэщ игъэхъуурэ бей хъуащ. Бей хъууэ къару щигъуэтым, псышхуэм псыІэрышэ къыхишащ. НэхъыщІэр, и къуэ закъуэр и гъусэу, кІыщым щылъащэрт, ауэ, я къару мащІэти, тхьэмыщкіэу къэнащ. И къуэш нэхъыжьым псы зэригъэжар щилъагъум, абы ехьэехуэрти, гъукІэми псы къыхишащ, жыги куэду хисащ. арщхьэкіэ, псыр къиурейти, псыІэрышэм и Іур къыфІикъутэрт, псэуалъэм къыщі эуэрт, псэхупі э къаритыртэкъым. Ауэ щыхъум, и лэжьыгъэми пщІэ къызэримыкІыр абы хилъхьэжри, гъукІэр Псыжь Іэпхъуэжащ, и къуэ закъуэр зыщІигъури..

МэкъумэшыщІэр Къэбэрдейм къинащ, и къуихри лы хъуащ, ежьэрэ шыбз гуартэ къахуфу. Зэшихым, зекіуэ кіуэурэ, заужьащ, я

Іуащхьих

Іэщым и бжыгъэр ямыщІэжу, я шыбзи къахуемыгъэ-3ЭЖV..

Зэгуэрым зэшихыр ПсыжькІэ кІуащ, шыбз къахуну. Къуажэ гуэрым я шыхъуэр яукіщ, шыбзыр кърахужьэри къежьэжащ. Шыбзыр зей къуажэм пхъэр кърагъэжьащ, гъукІэм и къуэ закъуэри яхэту.

Зэшихыр къахум-къахуупхъэрхэр зырыз-тlyрытІурэ якІэрыхужащ, гъукіэм и къуэ закъуэм фІэкІа къэмынэу. Шу за-

къуэр фоч уэгъуэкІэ къащылъэщІыхьэм, зэшихым къахэуэри зыр яхиукІыкІаш. Хьэдэр шым къыщехуэхам деж къыщанауэ модрейхэм шыбзыр къыздахум, пхъэр закъуэм аргуэру ГЪУНЭГЪУ закъыхуищІри. етІуанэр яхиукІыкІащ, зыкъомрэ къихуауэ аргуэру къахэуэри, ещанэри иригъэпсыхащ. Я ужь имыкіыу

къихуурэ, къэнаищри зыры-

Напэкіуэціыр зыгъэхьэзырар ТАБЫЩ Муратщ.

Уардэщ Нартанэ бгыр

Налшык и Іэгъуэблагъэм щІыпІэ гъуэщІхэри. Бгым ущыдэкІуейкІэ, хэр лъагъуэхэм трагъэувэжащ. дахэ куэд иІэщ. Абыхэм ящыщщ укіуэцірымыкіыфу, батыргъэну зэ-

АР къалэм зэрыпэжыжьэр километритхущ. Налшык и ищхъэрэ лъэныкъуэмкіэ къекіуэкіыу иіэ хьэм къыщхьэщыту. Абы и лъагагъщ гуп-гупурэ дашу щытащ. метр 999,8-рэ. Бгым и джабэр зэрыщыту мэзш. Нартанэ къышокі бэ, жыгей, бзииху, дей цІыкІу, нэ- умыгъуащэу узэрызекІуэн дамыгъэ-

хэкіа щіыпіэхэм куэду ущрохьэліэ. Абыхэм нэмыщІ хьэцыбанэри куэду

Совет зэманым мы бгым цІыху куэд дэкІыу щытащ: зыгъэпсэхуакІуэ мэзылъэ бгыхэм нэхъ лъагэ дыдэу къэкlyа ирехъуи, щІыпІэм щыпсэукъахощ ар, икІи уплъэмэ болъагъу хэрами. Апхуэдэу, щІыпІэр ирагъэ-конус теплъэ зиІэ Зеилъэ Ин Іуащ- цІыхун мурадкІэ, бгым еджакІуэхэри

90 гъэхэм щІыпІэр ябгынэри, хуабжьу зэщІэкІэжат, уеблэмэ ущыгъуажыг зэмыл эужьыгъуэ куэд. Абыхэм цэу. Ауэ иужьрей зэманым бгым и ящыщщ: бжей, тхуей, кlей, пхъэща- джабэри, и щыгури ягъэкъэбзэжащ,

Бжьыхьэ махуэ хуабэм Нартанэ бгым удэкІыну егъэлеяуэ гухэхъуэщ, ихъуреягъыр апхуэдизкіэ дахэщи. А зэманым мы щІыпІэм щыкуэдщ мэшбэв цІыкІухэр. Пшэ щытемылъ махуэм бгым и щыгум уиту уплъэмэ. Налшык, Кэнжэ, Хьэсэней, Белая Речкэ жылэхэм хуиту удоплъэ.

Нартанэ удэкІыным зэман куэд ихьыркъым. ЗыплъыхьакІуэхэм я «нартхэм я лъагъуэ» маршрутым и дэкіхэм куэду къагъуэту щытащ абиужьрей къзувыІэпІэщ абы и щыгур.

Гъуэгугъэлъагъуэхэм тыншу удаш абы. ЯпэщІыкІэ «ДэкІуеипІэ миныр» зэпыбочри, адэкІэ кІапсэ гъуэгу мы-

УФ-м и Социальнэ фон-

дым и къудамэу Къэбэрдей-Балъкъэрым щыІэм и пресс-Іуэхущіапіэм къызэритамкіэ, 2024 гъэм и щіышылэ мазэм щегъэжьауэ респуб-

ликэм и унагъуэхэм зэ тыгъузу зэрадэіэпыкъу пособием хэхъуауэ яІэрыхьэн

ЦІЫХУР псэун папщІэ нэхъ

уэндэгъухэмрэ иратри хэту. Абы ипкъ иткlэ, УФ-м и Со-

циальнэ фондым и къудамэу

КъБР-м щыІэм апхуэдэ ахъ-

шэ зыхуаутІыпщ унагъуэхэм

уэндэгъухэм зэ тыгъуэу ират

пособием и куэдагъыр те-

жьэ ціыхур псэун папщіэ нэхъ

гъэщІэрэщІэжын

шІалзаш.

лэжьэжым и къэувыІэпІэу щытам нэс уокіуэ. Адэкіэ мэзым ущіэту бгым удокІ, щыгум нэс. Гъуэгум ущрохьэліэ егъэлеяуэ щіыпіэ задэхэм. УздэкІуэм зыщыбгъэпсэхун щІыпіэ куэд иіэщ.

Нартанэ бгыщхьэм тетщ шІым и шытыкіэм шыкіэлъыплъ щіэщі, зыплъыхьыпІэ утыку.

Хэку зауэшхуэм и зэманым «Налшык-Орджоникидзе» операцэр щекІуэкІым, Нартанэ бгыщхьэм къыщызэрагъэпэщауэ щытащ лъыплъакіуэ гупым я быдапіэ. 1941 гъэм и бжьыхьэм бгыщхьэм тетащ Совет Армэм и лагъымыдзхэр, топхэр. Зауэ нэужь зэманым бгым деж щекіўэкіа зэхэўэхэм я лъэўжьхэр, шэхэр.

БИЦУ Жаннэ.

И «нэм» фІэкІынукъым

Налшык къыщызэІуахащ псэупІэ-коммунальнэ Іуэхушіапіэм егъэшіыліа ізнатіз къэс я щытыкізм кізлъыплъ центр щхьэхуэ. Ар щІыналъэм щыяпэш.

АБЫ хиубыдэ бжыгъэрылажьэ сервиси 5-м Іэмал къаритынущ псэупіэ-коммунальнэ Іуэхущіапіэм и нэіэм щіэту къалащхьэм дэт ІэнатІэ псоми я щытыкІэмрэ къыщыхъукъыщыщІэхэмрэ сыт хуэдэ зэманми къриубыдэу зрагъэлъагъуну, пхъэнкlий дэшыным къыщыщlэдзауэ щlыпlэхэр зэщІэгъэкъэбзэнымкІэ иухыжу. Абыхэм уэрам уэзды

гъэхэри, палъэм тету, пагъэнэнущ. Къапщтэмэ, 2023 гъэм къриубыдэу Налшык щагъэуващ уэрамхэр къызэрагъэнэху иджырей уэздыгъэу мини 10. Камерэщіэхэм я фіыгъэкіэ гъуэгум щызекіуэ транспортхэми кіэлъыплъынущ, ГЛОНАСС системэмкіэ абыхэм я процент 60-р зэрыузэдам и фІыгъэкіэ. Дяпэкіэ я мурадш гъуэгухэм зэрыщызекІуэн хуей хабзэхэмрэ светофорхэр щіэкіэ хъуэжынымкіэ къызэгъэпэщакіуэ центр къызэіуа-

Фигу къэдгъэкІыжынщи, «светофор губзыгъэхэр» илъэс зыбжанэ ипэкІэ Налшык, Мэлбахъуэм и цІэр зезыхьэ уэрамым, Щоджэнціыкіумрэ Лермонтовымрэ, Суворовымрэ Маяковскэмрэ, Ленинымрэ Лъостэнымрэ я ціэхэр зезыхьэ уэрам зэхэкіыпіэхэм япэу щагъэуващ икіи абыхэм я фіыгъэкІэ транспортхэр куэдкІэ нэхъ шынагъуэншэу зокІуэ. Абыхэм ябж а щіыпіэм машинэ дапщэ щызэблэкіми. Апхуэдэу уэздыгъэ плъыжьыр зэман нэхъыбэкІэ шиІыгъыпхъэр ещіэ, зы лъэныкъуэр псынщізу иунэщіу, адрейм зэман нэхъыбэ къазэрыхуэнэным тещІыхьауэ. Абыхэм, уеблэмэ адрей светофорхэми зыпащ Іэфынурэ, ахэр здэщыт щ Іып Іэм щы і Іуэху щытыкі эрагъэщі эфынущ, Іэмалыншагъэ къэхъумэ, езым абыхэм затриухуэн хуэдэу. Псори ауэ къэгъэнауэ ахэр адрейхэм нэхърэ куэдкіэ нэхъ наіуэщ, дыгъэм я нэхъ гуащіэми хуиту хэплъагъукіыу.

ШЭРЭДЖ Дисэ.

ГъэщІэгъуэн ящыхъуащ

Урысей гвардием и управленэу КъБР-м щыІэм и лэжьакіуэхэмрэ Ветеранхэм я советым и унафэщі, полицэм полковникыу къыхэк ыжа Хужьокъуэ Русланрэ, «Хэкур хъумэн - щыІэщ апхуэдэ ІэщІагъэ» урысейпсо акцэм хыхьэу, ліыгъэм и дерс драгъэкіуэкіащ Налшык къалэм и курыт еджапІэ №19-м щІэсхэм

ХЬЭЩІЭХЭМ ныбжыыщІэхэр щагъэгъуэзащ я ІэнатІэм и тхыдэм, къапэщыт къалэнхэм, дзэ къулыкъущІэхэмрэ лэ-

жьакІуэхэмрэ зэрахьэ ліыхъужьыгъэхэм. - Нобэ едгъэкіуэкі Іуэхум мыхьэнэшхуэ иіэщ ди щіалэгъуалэр Хэкур фіыуэ ялъагъуу, абы хуэпэжу гъэсэнымкіэ икіи къэкіуэнум я Іэщіагъэр къыхахынымкій щхьэпэщ,

къыхигъэщащ Урысей гвардием и лэжьакІуэ Т. Эльдар. Школакіуэхэм яфіэгъэщіэгъуну зыщагъэгъуэзащ лъэпкъ гвардием и дзэхэм я еджапіэ нэхъыщхьэхэм зэрыщіагъэтіысхьэ щіыкіэм. Ведомствэм и ліыкіуэхэм ахэр абы щыгъуазэ ящіащ, абитуриентхэм къыхуагъэувхэм, социальнэ шэсыпіэхэмрэ къулыкъукіэ зэрыдэкіуэтеифынумрэ

яхутепсэлъыхьащ. Школым и унафэщіхэмрэ еджакіуэхэмрэ хьэщіэхэм фіьщіэ хуащіащ я зэіущіэ гъэщіэгъуэным папщіэ икіи мыгувэу зэхуэзэну зэрыпэплъэри къыхагъэщащ.

БАХЪСЭН Ланэ.

редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; унафэщІ-редакторхэм 40-48-54, 40-06-33; жэуап

КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкіэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ Іуэхухэмкіэ - 42-22-86; къуажэ гъащіэмрэ экономикэмкlэ - 42-57-59; щэнхабзэмкlэ - 42-75-36; егъэджэныгъэмрэ щіэныгъэмкіэ - 40-15-31; хъыбарыщі эхэмрэ спортымкіэ - 42-22-88, 42-22-89; хабзэхъумэ Іэнатіэхэм ядэлэжьэнымкіэ 42-60-53; зэдзэкіакіуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-22-66; компьютер ІэнатІэм - 42-26-41; сурэттеххэм - 42-63-64

Унагъуэхэм зэрадэІэпыкъу ахъшэм хагъахъуэ

дыдэу зыхуэныкъуэ ахъшэм. Мы илъэсым къыщыщІэдмащІэ дыдэу зыхуей ахъшэм зауэ сабийхэм пособиеу сом проценти 7,5-кІэ хэхъуащ мы мини 8,7 - 17, цІыхубз уэнилъэсым къыщыщіэдзауэ. дэгъухэм - сом мини 9.1-рэ - 18 Абы елъытащ социальнэ хуэдиз зы мазэм иратынуш». пособиер зыхуэдизынури, зи дыкъыщоджэ пресс-Іуэхуныбжьыр илъэс 17-м нэмыса щІапІэм зэбгригъэха сабий зиІэхэмрэ цІыхубз гъэм.

Унагъуэхэм я нэхъыбэм я ахъшэхэм хэхъуауэ яІэрыхьэн щыщІадзэнур дызэрыт илъэсым и мазаем и 3-м шегъэжьауэщ. Ауэ а махуэр зызэ тыгъуэу яІэрыхьэ посо- гъэпсэхугъуэм зэрытехуэм бием хухагъэхъуащ, абы къыхэкіыу, ахъшэр адэ-анэ-щхьэкіэ лъэіу тхылъхэр къа- хэм я счётхэм нэхъ пасэу ягъэхуэмей- кіуэнущ. Щіышылэм хуэзэ пособиер банк картэхэм хууэ. сооиер оанк картэлэм лу-«ЩыІэ хабзэм тету, цІыхубз ралъхьэнущ, пощткІэ ахэр кърахьэкІынущ мазаем и япэ махуэхэм щегъэжьауэ и 25-м шІыхьаш шІыналъэм шыла- нэсыхукІэ.

мащіэ дыдэу зыхуей ахъшэу сабий ахъшэхэр унагъуэхэм хэм защіэгъэкъуэным пышіа ягъэувам, сабийхэм ейр - къащыхуэкІуэр зыхыхьа ма- лэжьыгъэхэми адэкІэ пащэ. шІыналъэм ис сабийр зыхуей зэм и япэ махуэхэрш, ауэ ар хуэзэн папщіэ нэхъ мащіэ блэкіа мазэм ейуэ аращ. Ды-

зэрыт илъэсым и щІышылэ мазэм къриубыдэу пособиехэм япэу щІэупщІа унагъуэхэм ар а мазэ дыдэм хэхъуауэ иратынущ.

Мыри къыхэгъэщын хуейщ: цыхур псэун папшіэ нэхъ мащІэ дыдэу зыхуей ахъшэм зэрыхагъэхъуам шхьэкІэ шІэрышІэу хэплъэжыркъым апхуэдэ къэрал дэІэпыкъуныгъэ зрат унагъуэхэм абыкІэ яІэ хуитыныгъэхэм. сыту жыпіэмэ, ахэр хуагъэув социальнэ Іуэхущіапіэм зышыхуагъэза махуэм къыдэбжэу икІи къыкІэлъыкІуэ мазэ 12-м абы зэхъуэкІыныгъэ халъхьэжыркъым.

УФ-м и Президентым и унафэкіэ Унагъуэм и илъэсу ягъэува 2024 гъэм зэфіагъэкІыну Іуэхушхуэхэм къа-Фигу къэдгъэкІыжынщи, дэкІуэу, сабий зиІэ унагъуэ-

Абы щытекІуащ Къэбэрдей- 2024 гъэм екІуэкІыну зэІущІэхэм хэм медалхэмрэ щІыхь тхылъменхэм я ныбжьым елъытауэ.

КъыкІэлъыкІуэ зэхьэзэхуэу кикбоксингымкІэ екІуэкІынур Кавказ Ищхъэрэм и щІыналъэхэм я чемпионатымрэ пашэныгъэр къэихъумэу абы щыбэна адыгэ щІалэ хьыным хуэунэтІа зэпеуэмрэщ. Ар Абазэ Аслъэн килограмм 88-рэ зи гъатхэпэм и 4 - 8-хэм Налшык къа-

Нэхъ лъэщыр зэхагъэкІ

Налшык къалэм и «Гладиатор» спорткомплексым шІышылэм и 20 - 21-хэм щекіуэкіащ Кавказ Ищхъэрэм самбэмкіэ пашэныгъэр къыщыхьыным хуэунэтіа зэхьэзэхуэ. Абы хэтащ илъэс 14 - 16 зи ныбжь бэнакіуэу 300-м щІигъу.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и командэм зэхьэзэхуэм екlуу зыкъыщигъэлъэгъуащ икІи медалих абы къышихьащ. Я хьэлъагъ елъытауэ зыхэта гупхэм щытекІуащ Къудей Беслъэн (кг 46-рэ), БищІо Атхъан (кг 71-рэ), Мамий Атмир (кг 79-рэ) сымэ. ЕтІуанэ хъуащ Мизиев Хьэжмусэ (кг 79рэ), ещанэ увыпіэм къыщыўвыіащ Къудей Ислъамрэ (кг 46-рэ) Къанщауэ Темырланрэ (кг 49-рэ).

Ди щіалэхэм я тренерхэр Пкіэнашэ Мурат, Къарэмышэ СулътІан, Куп Эдуард, Джэданэ Залым, Шаваев Хьэнэфи, Холам-ханов Рустам, Махуэ Олег сымэщ.

Зэхьэзэхүэм къыщыхэжанык а-

• Гъэсэныгъэ

Хэкур зыхъумахэм я фэеплъу

дызэрытыр. ДэнэкІи, псом хуэмыдэу еджапіэхэм, гъэсапіэхэм, къыщызэрагъэпэщ мыхьэнэшхуэ зиІэ а Іуэхум хуэгъэпса лэжьыгъэ зэмылІэужьыгъуэ куэд.

ЛЭСКЭН щІыналъэм хиубыдэ Анзорей жылэм дэт курыт школ №2-м иджыблагъэ щекІуэкІащ щіалэ ныбжьыщІэ куэд зыхэта зэпеуэ хьэлэмэтхэр, Іэпщэрыбанэр, лъэныр, жэныр, зэщІэІэтэныр, дзэм къулыкъу щызыщІэхэр зыхуэІэижьу щытыпхъэ нэгъуэщІ спорт лізужьыгъуэхэри къызэщінубыдэу. Зэхьэзэхуэр ирагъэкІуэкІащ Хэкур зыхъумэу зи псэр зыта ди зауэліхэм я фэеплъу.

ШколакІуэхэр жыджэру зи утыку къихьа зэхьэзэхуэр къызэригъэпэщащ «Хэкум и хъумакІуэ» урысейпсо фондым КъБР-м щиІэ къудамэм социальнэ и лъэныкъуэкІэ лэжьыгъэхэр зэзыгъэуІу Нашэ Мухьэмэд. Абы и нэІэм щІэту ныбжьыщІэхэр зэхьэзэхуащ зышізіэтэнымкіэ, метри 100-кіз жэнымкіэ, зы километр къэжынымкіэ, кіапсэ лэрыгъукІэ зэпеІэнымкІэ, уэрэдхэр зэдэууэ жаІэу екіуу къэкіухьынымкіэ.

КъинэмыщІауэ, социальнэ координатор Нашэм и гъусэу ныбжьыщ Іэхэм яхуэк Іуащ ди къэралым гъунэгъу щІыналъэм щригъэкіуэкі дзэ Іуэхугъуэ хэхам и ветеран Бондаренкэ Александр. ЗауэлІ хахуэм щІалэ

Къытщізхъуэ щізблэр хэкупсэу гъэ- ціыкіухэм ядригъэкіуэкіащ псы есынымкіз сэным гулъытэшхуэ щыхуащі лъэхъэнэщ дерс хьэлэмэт, абы и Іэмал зэмыліэужьыгъуэхэр щызэпкърихыу. Къыхэдгъэщынщи, Бондаренкэ Александр илъэси 10-м щІигъуауэ дзэ къулыкъум пэрытщ, псы щІагъым лагъымхэр щІэзылъхьэхэм, къыщызыгъауэ зауэлІхэм яхэту, СВО-ми лІыгъэ къигъэлъагъузу хэтащ.

Дауи, апхуэдэ зэф эк хэр зыбгъэдэлъ, зэпэщІэувэныгъэ ткІийми хахуэу хэта зауэлІым жиІэ псори яфІэхьэлэмэтт ныбжьыщІэхэм, псом хуэмыдэу лагъымхэмрэ ахэр къызэрагъауэ щІыкІэхэмрэ ятеухуахэр. Апхуэдэу Бондаренкэ щалэ цыкухэм яригъэщащ псы щагъым щащыгъ щыгъыным и зэпкърылъыкіэр, щытіэгъэкіэр. Ныбжьыщіэхэм я упщіэ куэдми жэуап зэпкърыхахэр ягъуэтащ а махуэм.

Апхуэдэу купщафору ектуэктащ зауэм и ветеранымрэ школакіуэхэмрэ я зэіущіэр. Хьэлэмэту къызэгъэпэща хъуащ фэеплъ зэхьэзэхуэри. А Іуэхугъуэ псоми я купщІэ нэхъыщхьэр, мурадыр зыт: ныбжьыщІэхэр узыншэу, еджауэ къэгъэхъунырщ, щалъхуа щІыналъэр фіыуэ ялъагъуу, ди къэралышхуэм и къыщхьэщыжакіуэ, хъумакіуэ нэсу гъэсэнырщ. А къалэнхэр, дауи, къехъуліащ зи гугъу тщіа лэжьыгъэхэр къызэзыгъэпэщахэм.

ТАМБИЙ Линэ.

ХьэрычэтыщІэхэм я Іуэху дагъэкІ

Къэбэрдей-Балъкъэрым Экономикэ зыужьыныгъэмкіэ и министерствэм хьэрычэтыщІэхэм хъыбар ярегъащІэ «Урысей экспорт центр» АО-м Армением и къалашхьэ Ереван ерыскъыхэкІхэм елэжьхэм я дунейпсо бизнес зэlущіэ къызэрыщызэригъэпэшымкіэ.

АБЫ ирагъэблагъэ Урысейм и компаниехэу зи продукцэхэр хамэ къэралхэм щыпхызыгъэкіыну, сату щіапіэхэр къыщызэіузыхыну, адэкІэ зэдэлэжьэн хуэдэу лъэныкъуитІ зэгурыlуэныгъэхэр зэзыщlылlэну зи мурад-

Урысей экспорт центрыр къэралым и exportcenter.ru хьэщыкъуей Олег. ▼ хьэрычэтыщ!эхэм ядэ!эпыкъунущ абыхэм я

гъэлъэгъуэну.

продукцэхэр зыщэхуну жэрдэм зыщІа, хамэ хэкухэм щыщхэм зыпащІэнымкІэ, Іуэхум ехьэлІа зэпсэльэныгьэхэр къызэрагьэпэщынымкіэ. Апхуэдэ Іэмал щаіэнур лъэныкъуитІми я арэзыныгъэ къагъэлъагъуэмэщ. Иужькіэ ахэр щызэгурыіуа зэманым деж зэхуагъэзэнущ.

Хьэрычэт Іуэхум пыщіа зэіущіэр Ереван къалэм щекІуэкІынущ 2024 гъэм гъатхэпэм и 26 - 27-хэм. Абы хэтынухэм зрагъэтхын хуейщ

шІышылэм и 26-м фІэмыкІыу. УпщІэ зиІэхэм зыхуагъазэ хъунущ Абрамовэ Любовь. Телефоныр +7(495)937-47-47 (дэщІыгъужыр. 1346), е пощтымкІэ - 1.abramova@

БАТОКЪУЭ Албэч

Зыхуей псомкІи

къызэгъэпэщауз

Къэбэрдей-Балъкъэрым

Ухуэныгъэмрэ ЖКХ-мкІэ и

министерствэм и пресс-Іуэху-

щіапіэм къызэритамкіэ, Бахъ-

сэн щІыналъэм хыхьэ Куба

къуажэм щаухуащ метр зэб-гъузэнатіэ 600-м нэблагъэ

МЫ Іуэхущіапіэм зы лэжьэ-

гъуэ махуэм къриубыдэу я узын-

шагъэм щыкІэлъагъэплъыфы-

нущ цІыху 90-м щІигъум. Абы

нэмыщі, махуэкіэ ціыхухэм зы-

щрагъэlэзэу, хущхъуэхэр щра-хьэлlэу щlэлъынухэм папщlэ

хуей-зыхуэфІ псомкІи къызэ-

гъэпэщащ. Абы хэтщ узыфэ

зэхуэмыдэхэр зыпкърытхэм ще-

Іэзэ, хущхъуэхэр щыхалъхьэ

пэшхэр, нэгъуэщІ зыхуеинухэр.

Абы къепхауэ лэжьэнущ дэІэ-

Ухуэныгъэр ирагъэкІуэкІащ

«Узыншагъэр хъумэн» лъэпкъ

проектым хыхьэ «ЦІыхухэм япэу

зызыхуагъазэ медицинэ Іуэху-

щІапІэхэр егъэфІэкІуэн» щІына-

пыкъуэгъу псынщІэри.

лъэ программэм тету.

гъуэлъыпіэ 15 щіагъэуващ. Зы къат хъу амбулаторэр зы-

зыубыд амбулаторэщІэ.

• Спорт хъыбархэр Балъкъэрым щыщ бэнакіуэ хэтынухэр зэхагъэуващ, спортс-Абазэ Аслъэн. Зэпеуэм хэтащ зи

Лыхъужьыр ягу къагъэкІыж

Бахъсэн къалэм и курыт еджапІэ №7-м иджыблагъэ щекІуэкіащ хабзэхъумэ Іэнатіэм и лэжьакіуэу щыта, зи къалэнхэр зыгъэзащізу хэкіуэда Кхъуэіуфэ Аслъэн баскетболымкіэ и фэеплъ зэхьэзэхуэ.

ЗЭПЕУЭМ хэтащ Бахъсэн къалэм и курыт еджапІэхэм я гъэсэнхэмрэ Шэджэм щІыналъэм и командэмрэ. Япэ увыпІэр абы къыщихьащ къалэм и курыт еджапІэ №7-м, етІуанэ хъуащ Шэджэм къикіахэр, ещанэ увыпіэр зэдагуэшащ курыт еджапІэхэу №№9, 10-

Зэхьэзэхуэр зэрекіуэкіам кіэ-лъыплъащ Кхъуэіуфэ Аслъэн и благъэхэр, Іыхьлыхэр, ныбжьэгъухэмрэ къыдэлэжьахэмрэ, спортым дихьэххэр, Бахъсэн къалэ администрацэм и лэжьакІуэхэр, нэ-

гъуэщІхэри. Зэпеуэм къыщыхэжаныкІахэр ягъэпэжащ саугъэт щхьэхуэхэм-

Абазэ Аслъэн и ехъулІэныгъэ

Новгород Ищхъэрэ областым хыхьэ Кстовэ къалэм иджыблагъэ щекіуэкіащ самбэмкіэ Урыпэшэныгъэр къышыхьыным хуэунэтіа зэхьэзэхуэ.

хьэлъагъхэм я зэпеуэм и кlэух лэм щекlуэкlынущ. зэхьэзэхүэм щыхигъэщ ащ хэгъэрей бэнакіуэ Лоповак Ефим.

ныбжьыр илъэс 24-м щхьэдэ-

КРАСНОДАР крайм и щІыхьыр

мыха спортсмену 400-м шІигъу.

А текІуэныгъэм и фІыгъэкІэ Абазэ Аслъэн Іэмал игъуэтащ УФ-м и командэ къыхэхам хэту БРИКС-м хыхьэ къэралхэм ирагъэкІуэкІыну зэіущіэм зыкъыщигъэлъэгъуэну. Ар мэкъуауэгъуэм и 12 - 16-хэм Къэзан къалэм щызэхэтынущ.

КикбоксингымкІэ командэхэр къыхах

Къэбэрдей-Балъкъэрым Спортымкіэ и министерствэм и телеграмм-каналым къызэритамкіэ. Прохладнэ щіыналъэм иджыблагъэ щекІуэкІащ КъБР-м кикбоксингымкІэ и чемпионатрэ пэшэныгъэр къэхьыным хуэунэтІа зэхьэзэхуэрэ. Абы хэтащ командэ 16-м я спортсмени 180-м нэблагъэ - илъэс 13 зи ныбжьхэм къыщыщІэдзауэ нэхъыжьхэмрэ.

ЗЭХЬЭЗЭХУЭХЭМ щагъэджэгуащ дыщэ медалу 33-рэ, дыжьынуи 33-рэ, домбеякъыу 52-рэ икІи зэпеуэм къарикіуахэм ипкъ иткіэ КъБР-м и командэ къыхэхахэу

Газетыр Іэ тезыдзахэм яхуэ-

(12+)

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщајэта Іуэхугъуэхэм я пэжагъымкіэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Іуэху еплъыкІэр зэтехуэ зэпыту щыт-

хьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщІэныгъэхэмкІэ и управленэм. Тел.: 76-01-28, 76-01-10

ліэужьыгъуэмкіэ зэпоуэ ЩІышылэм и 10 - 14-хэм Да-

КъуэкІыпІэ спорт

хэмрэ зэрыратам нэмыщІ, абыхэм

Іэмал ягъуэтащ Санкт-Петербург

къалэм накъыгъэм щызэхэтыну

УФ-м самбэмкІэ пашэныгъэр къы-

щыхьыным хуэунэтІауэ Кемеровэ

къалэм фокіадэм икіэхэм ще-

кІуэкІыну зэпеуэмрэ зыкъыща-

«Победа» дунейпсо зэпеуэмрэ

гъыстэным и Каспийск къалэм щекіуэкіащ тай боксымкіэ чемпионатрэ муай-таймкІэ пашэныгъэр къэхьыным хуэунэтіа зэхьэзэхуэрэ. Абы теухуа хъыбар къитащ́ Къэбэрд́ей-Балъкъэрым СпортымкІэ и министерствэм и телеграмм-каналым. Зэпеуэхэм хэтащ ди республикэм и ліыкіуэхэри.

ДИ спортсменхэм ящыщу я хьэлъагъ елъытауэ щызэуа гупхэм щытекІуащ Бырс Аскэр (кг 54 рэ), Джаурджий Ратмир (кг 67-рэ), Нэгъуей Хьэсанш (кг 60), Къунаш Амир (кг 71-рэ) сымэ. Етіуанэ къахьащ увыпІэр Къаныкъуэ Алийрэ (кг 43-рэ) Къуэдзокъуэ Андемыррэ (60-рэ). Къунаш Арсенрэ (кг 63,5-рэ) Шал Къантемыррэ (кг 40) ещанэщ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и командэм и тренерыр Бекбулатов Рашидщ.

АЛЫДЖЫКЪУЭ Руслан.

ЕЛЭЖЬАХЭЩ:

МЫ КЪЫДЭКІЫГЪУЭМ

жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ **Дыщэкі Соня**, *корректорхэу* Инэрокъуэ Азэмэт *(1, 4-нэ нап.)*, Нэужьокъуэ Заирэ (2, 3-нэ нап.).

КомпьютеркІэ газетым и тепльэр ящіащ Дол Маринэ, Мэлбахъуэ Анжелэ.

Сурэтхэм елэжьар Бицу Жаннэщ.

НАУРЫЗЫКЪУЭ Ислъам

«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ.

357600, Ставрополь край, Есэнтіыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А

Газетым Іэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.

Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокі.

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

РЕДКОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР:

ЖьэкІэмыхъу Маринэ (унафэщІредактор), Ширдий Маринэ (унафэщІ-редактор), Къаншокъуэ Эллэ (жэуап зыхь секретарь), Къардэн Маритэ, Къумахуэ Аслъэн, НэщІэпыджэ Замирэ, Чэрим Марианнэ, ЩхьэщэмыщІ Изэ.

ТЕЛЕФОНХЭР:

зыхь секретарым - 42-75-78; секретариатым 42-22-66

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкІэ Къэбэрдей-Балъкъэр щіынальэ іуэхущіапіэм ятхащ ПИ № ТУ07-00117-м щІэту.

КъыдэзыгъэкІхэмрэ редакцэмрэ я хэщіапіэр: 360030, КъБР, Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 5

> Индексыр П 5894 Тиражыр 1.474 Заказыр №106